

MŪSŲ GIRIOS

Žurnalas apie miškus ir miškininkus

2024 / rugsėjis

*Profesinės šventės proga –
LMS apdovanojimai*

*26-as pasaulinis IUFRO
kongresas Stokholme*

*„Lietuvos didžiagirės“ – žmogaus
ir miško bendrystės istorijos studija*

DIDELIAIS KIEKIAIS SUPERKAME BERŽO RAŠTUS

nuo 16 cm skersmens

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonais +370 340 60054, +370 687 51927, el. paštu info@likmere.lt

***Viskas dirbantiems ir besilksintiems miške –
Viskas vienoje vietoje***

- ▶ IŠKLAUSYSIME
- ▶ PAKONSULTUOSIME
- ▶ PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ
- ▶ OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

4 Kronika

Aktualijos

- 6** Profesinės šventės proga – LMS apdovanojimai
- 8** Lankytojų laukia atnaujintas Lopačių pažintinis takas
VMU – draugiškiausia aplinkai įmonė Lietuvoje

Miškininkystė

- 10** V. MAROZAS,
G. MOZGERIS.
26-as pasaulinis IUFRO kongresas Stokholme
- 12** V. KASPERAVIČIENĖ.
„Lietuvos didžiagirės“ – žmogaus ir miško bendrystės istorijos studija
- 13** Seime pristatyta knyga „Lietuvos didžiagirės“

Augalų ligos

- 14** B. GRIGALIŪNAITĖ,
E. STACKEVIČIENĖ.
Sodinių šilauogių vėžio sukėlėjai

Miško flora ir fauna

- 16** S. PALTANA VIČIUS.
Lietuvos miškų paukščiai. Juodakaklis naras (*Gavia arctica*)
- 17** Lietuvos miškų žvėrys. Šikšnosparniai

Miško technika

- 18** Pristatyti nauji kompanijos Ponsse tvarių kirtimų sprendimai

Sportas

- 20** J. PETRAUSKAITĖ.
Europos miškininkų orientavimosi sporto čempionate EFOL 2024

Laisvalaikio kūryba

- 22** J. VITKAUSKAITĖ.
Pelkių vėėjai

Atradimai

- 24** E. JANULEVIČIŪTĖ-
GUIMERA.
Kelionė į kitą pasaulio pusę. Indonezija. Balio sala.

- 27** Išėję negrįžti

Medžioklė

- 28** V. RIBIKAUSKAS.
Į briedę – obuoliais

Laisvą minutę

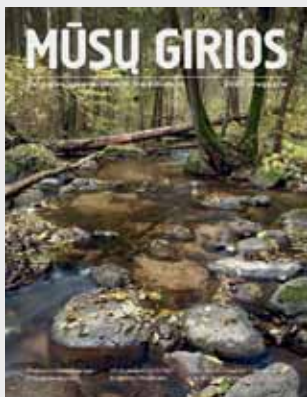
- 30** Kryžiažodis

MIELAS SKAITYTOJAU,

žurnalą „Mūsų girios“ galima užprenumeruoti likusiems 2024 metų mėnesiams:

- el. paštu rimondas@musu-girios.lt, info@musu-girios.lt;
- tel. +370 687 10616; ■ www.musu-girios.lt
- visuose Lietuvos pašto skyriuose.

Žurnalo indeksas – 5057, prenumeruojant su nuolaida – 5058.
Žurnalo prenumeratos kaina: 1 mėn. – 5,00 Eur, su nuolaida – 3,50 Eur.

LIETUVOS MIŠKININKŲ SĄJUNGOS
ŽURNALAS

Leidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058

2024 m. rugsėjis, Nr. 9 (917)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešoji įstaiga „Mūsų girios“

Adresas korespondencijai:

P. d. 604, Vilniaus 16-asis paštas,
Nemenčinės pl. 2, 10001 Vilnius

Mob. tel. +370 687 10616

El. paštas: info@musu-girios.lt

rimondas@musu-girios.lt

rimondas.vasiliauskas@gmail.com

www.musu-girios.lt

@musugirios

Įmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A. s. LT887044060001501044

AB SEB bankas

Direktorius – vyr. redaktorius

Rimondas Vasiliauskas

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas: rimondas@musu-girios.lt,

rimondas.vasiliauskas@gmail.com

Spausdino UAB „Standart Impresa“

S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius

www.standart.lt

Tiražas 510 egz.

Kaina 5 Eur

Kaina su nuolaida 3,50 Eur

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine

Editor-in-chief R. Vasiliauskas

PO Box 604, 16th Vilnius Post Office,

LT-10001 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamos turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius ar jų dalis perspausdinti galima tik gavus raštišką redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

KRONIKA

Rugsėjo 4 d. Vyriausybės posėdyje pritarta Aplinkos ministerijos parengtam 16 Vyriausybės nutarimų pakeitimo paketui, kuriuo įgyvendinamos Saugomų teritorijų įstatymo pataisos, patikslinami valstybinių gamtinių rezervatų, biosferos rezervato, nacionalinių ir regioninių parkų nuostatai bei nustatoma aiškesnė uogavimo, grybavimo ir lankymosi mokslo tiriamaisiais, mokomaisiais ir pažintiniais tikslais rezervatuose tvarka.

Šie teisės aktai buvo parengti įgyvendinant 2023 m. pabaigoje priimtą naujos redakcijos Saugomų teritorijų įstatymą. Jame numatyta, kad gamtiniuose rezervatuose gyventojams, deklaravusiems gyvenamąją vietą kaime ar viensėdyje, besiribojančiame su gamtiniu rezervatu, uogauti ir grybauti leidžiama, jeigu uogavimas ir grybavimas nekenkia ekosistemoms ir saugomoms vertybėms.

Vyriausybei patikslinus saugomų teritorijų nuostatus, gyventojai negalės uogauti ir grybauti Žuvinto biosferos rezervato Buktblalės ir Liūliškyinės gamtiniuose rezervatuose, Kuršių nerijos nacionalinio parko Naglių ir Grobšto gamtiniuose rezervatuose, Pavilnių regioninio parko Kalnų gamtiniame rezervate, Labanoro regioninio parko Girutiškio ir Kiauneliškio gamtiniuose rezervatuose, nes šie nesiriboja su kaimais ir viensėdžiais.

Rugsėjo 10 d. prasidėjusioje Seimo rudens sesijoje bus svarstomi 6 Aplinkos ministerijos pateiktų įstatymų pakeitimo projektai. Tai numatyta Vyriausybės teikiamame teisėkūros plane Seimo rudens sesijai. Didžioji jų dalis jau pateikta, dar keli projektai bus baigti rengti ir perduoti Seimui artimiausiu metu.

Rugsėjo 10 d. Valstybinėje miškų tarnyboje vyko Miškotvarkos mokslinės techninės tarybos posėdis, kuriame buvo pristatyti ir apsarstyti VI Valstybinių miškų urėdijos Kazlų Rūdos ir Prienų RP valstybinės sklypinės miškų inventorizacijos kokybės įvertinimo, valdomų miškų išteklių rodiklių kaitos analizės bei metinio miško naudojimo masto 2025–2035 m. skaičiavimo rezultatai.

Taryba šiuos rezultatus aprobavo bendru sutarimu. Pagal 2023 m. miškų sklypų inventorizacijos duomenis nustatyta, kad urėdijos Kazlų Rūdos ir Prienų RP 2013–2024 m. laikotarpiu didėjo miško žemės plotai, didėjo vidutinis visų medynų ir brandžių medynų tūris bei bendras metinis medynų prieaugis, buvo išlaikytas didelis medynų skalsumas. Užfiksuoti teigiami medynų rūšinės sudėties pokyčiai: didėjo pušynų, eglynų, ąžuolynų plotai, o menkaverčių minkštųjų lapuočių medynų plotai mažėjo.

Miškų atkūrimas vykdytas laiku, atsižvelgiant į augimo sąlygas (miško augavietės tipą) bei įveisiant mišrius želdinius (ne mažiau 3 medžių rūšys).

Rugsėjo 13 d. Aplinkos ministerija surengė nuotolinį seminarą maisto, medienos ir kitus produktus tiekiančioms įmonėms apie naujo vadavimo Europos Sąjungos kovos su miškų naikinimu reglamento (EUDR) taikymo ypatumus. Renginyje dalyvavo apie 300 Lietuvos įmonių atstovų.

Rugsėjo 16 d. įvyko atnaujinto VMU Telsių RP Lopaičių pažintinio tako atidarymas. Po rekonstrukcijos takas pasitiko sutvarkyta aplinka ir virtualiu miškininko pasakojimu, kurio metu miškai prabilo žemaitiškai. Pažintinio tako atidaryme dalyvavo aplinkos ministras Simonas Gentvilas, VMU generalinis direktorius Valdas Kaubrė, LR Seimo narys Jonas Varkalys, Žemaitijos saugomų teritorijų direkcijos vadovas Mindaugas Balčiūnas, Rietavo savivaldybės meras Antanas Černeckis su komanda, Tverų seniūnas Antanas Zalepūgas, UAB „Plungės lagūna“ generalinis direktorius Darius Bieliauskas, UAB „Telsių meistras“ atstovai, techninio projekto autorius Aurimas Vengris ir gausi miškininkų komanda. (Plačiau – 8 p.).

Rugsėjo 17 d. Aplinkos projektų valdymo agentūra (APVA) paskelbė kvietimą turintiems žemės sklypus gyventojams teikti paraiškas ir gauti paramą medžių savaiminukų išsaugojimui bei įtraukimui į miško žemės apskaitą. Teikiama parama – galimybė gyventojams labai tiesiogiai prisidėti prie Lietuvos miškingumo didinimo.

Dotacijoms numatyta skirti 4 mln. eurų Klimato kaitos programos lėšų. Kompensacijos dydis vienam pareiškėjui – 900 eurų (su PVM) už 1 hektarą. Bendra paramos suma apskaičiuojama teikiant paraišką. Skiriama dotacija yra vienkartinė ir teikiama pagal unikalų žemės sklypo numerį.

Kreiptis dėl paramos kviečiami fiziniai asmenys, esantys ne miško paskirties žemės, kurioje savaime užsisėjo ir sudygo medžiai (savaiminukai), savininkais. Pagal šiuo metu galiojančias Miškų įstatymo nuostatas, medžių savaiminukais, kurių vidutinis amžius ne mažesnis kaip 20 metų, apaugusi ne miško žemė inventorizuojama ir įtraukiama į apskaitą kaip miškas aplinkos ministro nustatyta tvarka. Jaunesniais kaip 20 metų medžių savaiminukais apaugę plotai apskaitomi mišku tik žemės savininkui pageidaujant.

Norint sulaukti finansinės paramos ir medžių savaiminukais apaugusius plotus įtraukti į miško žemės apskaitą, gyventojai turėtų kreiptis į Valstybinę miškų tarnybą (VMT) dėl žemės ploto inventorizacijos ir medžių savaiminukų įvertinimo. Sulaukus VMT sprendimo dėl medžių savaiminukų inventorizacijos bei gavus atitinkamus dokumentus, teikiama paraiška paramai gauti. Kartu su paraiška būtina pateikti dokumentą, įrodantį nuosavybės teisę į žemės sklypą bei

VMT sprendimą dėl medžių savaiminukų inventorizacijos. Jei paraišką teikia ne žemės savininkas, o kitas asmuo, reikia pateikti notaro patvirtintą įgaliojimą arba internetu sudarytą ir VĮ Registrų centro Įgaliojimų registre įregistruotą įgaliojimą.

Rugsėjo 17 d. Ukmergėje, „Šilo“ progimnazijoje, dalyvaujant daugiau nei 100 progimnazijos ir Anykščių Antano Baranausko pagrindinės mokyklos bei Panevėžio Vilties progimnazijos moksleiviams, miškininkams, Vytauto Didžiojo universiteto bei Ukmergės rajono savivaldybės atstovams pristatyta naujausia, vaikų itin mylimo, knygų autoriaus T. Dirgelos knyga „Ažuolas ir Eglė“. Rašytojas dalinosi, kaip jam sekėsi atskleisti miškininko profesiją per detektyvinę istoriją, kad skaitantys knygą vaikai kuo daugiau sužinotų apie tai, kokie darbai kasdien atliekami miške, su kiais iššūkiais susiduria miškininkai.

Rugsėjo 18 d. Aplinkos ministerija paskelbė parengtą įsakymo „Dėl vilkų sumedžiojimo per 2024–2025 metų medžioklės sezoną limito patvirtinimo“ projektą ir kviečia visuomenę, suinteresuotas institucijas su juo susipažinti. Atsižvelgus į vilkų populiacijos būklės stebėsenos duomenis, rūšies apsaugos poreikius ir moksliniais tyrimais apskaičiuotą vilkų šeimų skaičių, siūloma nustatyti 341 vilko sumedžiojimo limitą. Siekiant, kad vilkai būtų medžijami proporcingai jų natūraliai gausai, limito nesiūloma skirstyti rajonais.

Rugsėjo 19 d. LR Seime vyko Lietuvos ir jos miškų istorijai reikšmingos Algirdo Bruko ir Gintauto Mozgerio knygos „Lietuvos didžiagirės“ pristatymas.

Rugsėjo 19 d. Aplinkos ministerija pateikė derinimui jos parengtas Želdynų ir želdinių inventorizavimo ir apskaitos taisyklių pataisas, suderintas su liepos mėnesį Seimo priimtais Želdynų įstatymo pakeitimais.

Išdėstytose taisyklėse siūloma nustatyti, kokie ir kokių būdu turi būti kaupiami duomenys vykdant želdynų ir želdinių inventorizavimą ir apskaitą, reglamentuoti želdynų ir želdinių inventorizavimo ir apskaitos duomenų įrašymą į Topografijos ir inžinerinės infrastruktūros informacinę sistemą (TIIS).

Rugsėjo 20 d. Valstybinėje miškų tarnyboje lankėsi Šiaurės ministrų tarybos biuro Lietuvoje ir Šiaurės šalių genetinių išteklių centro „NordGen“ atstovai. Svečiai

domėjosi tarnybos veikla koordinuojant augalų genetinių išteklių kaupimą, tyrimus ir saugojimą. Kolegas iš Švedijos domino, kaip pritraukti jaunimą, moksleivius ir jų mokytojus domėtis augalų genetinių išteklių ir biologinės įvairovės išsaugojimu.

Rugsėjo 21 d. šalies miškininkai šventė Miškininko dieną. Šia proga Lietuvos miškininkų sąjunga organizavo išvyką į Šakių miškininkų atminimo ažuolyną, kur buvo įteikti LMS apdovanojimai miškininkams už nuosirdų darbą Lietuvos miškams. *(Plačiau – 6 p.)*

Valstybinių miškų urėdijos miškininkai rugsėjo mėnesį tradiciškai kvietė visus švęsti Miškininko dieną kartu ir iš arčiau susipažinti su išskirtinėmis gamtos vertybėmis bei miškų turtais. Šiemet Miškininko dienos renginių ciklą sudarė daugiau nei 30 unikalių ir įdomių, nemokamų renginių, kurie vyko 25-uose VMU regioniniuose padalinuose.

Rugsėjo 23 d. Aplinkos ministerija paskelbė stichinę nelaimę Rokiškio rajono savivaldybės teritorijos miškuose, kur pradėtos taikyti specialiosios apsaugos ir stichinių nelaimių padarinių šalinimo miškuose priemonės. VMT duomenimis, dėl miškų kenkėjo – žievėgraužio tipografo pažeidimų išdžiūvusių ir džiūstančių eglės medynų turis šios savivaldybės teritorijoje sudarė 25,4 tūkst. m³ ir viršijo stichinės nelaimės ribą.

Rugpjūtį stichinė nelaimė buvo paskelbta Trakų rajono savivaldybėje, liepą – Šalčininkų rajono, o birželį – Kazlų Rūdos ir Vilniaus rajono savivaldybių teritorijose.

Rugsėjo 23 d. Aplinkos ministerija patvirtino finansavimą stumbrų perkėlimo projektui, kurio tikslas – dalį šių gyvūnų iš Kauno rajono perkelti į Dzukijos nacionaliniame parke esantį Stėgalių gamtinį kompleksą. Šiam projektui suplanuota skirti 65 tūkst. eurų.

Norintys paremti Ukrainą, tai padaryti gali šiais būdais:

- Ukrainiečiams padėti finansine parama ir paaukoti norimą sumą interneto puslapyje www.aukok.lt;
- Aukoti bankiniu pavedimu ir pervesti norimą sumą:
Gavėjas: VšĮ Mėlyna ir geltona (www.blue-yellow.lt)
Banko sąskaita: **LT17 7300 0101 4089 4869**, Bankas Swedbank
Mokėjimo paskirtis: PARAMA
- Paaukoti trumpuoju telefono numeriu **1485**, auka – **5 eurai**;
- Galinčius suteikti būstą, ar kitaip savanoriškai prisidėti, užpildyti savanorio anketą interneto puslapyje www.stipruskartu.lt;
- Kaip paremti Ukrainos ginkluotąsias pajėgas pervedant pinigus galima sužinoti KAM tinklapyje ar [facebook](https://www.facebook.com/kam) paskyroje ;
- Prieglobstis Ukrainos gyvūnams – www.lietuvagyvunams.lt.

Lietuvos miškininkų sąjunga kartu su VšĮ „LDK palikuonys“ renka paramą Ukrainos kovotojams už laisvę. Visa surinkta parama pristatoma 100% tiesiogiai savanorių pajėgoms.

Lietuvos miškininkų sąjungos
Paramos Ukrainai koordinatorius:
Kęstutis Markevičius
ukraina@miskininkusajunga.lt

PARAMA UKRAINAI

Ми підтримуємо Україну! Тебуніє мішкаї!

Profesinės šventės proga - LMS apdovanojimais

Jau tapo tradicija, kad savo profesinę šventę Lietuvos miškininkų sąjunga pažymi organizuodama išvyką, kurios metu pagerbiami miškininkai, nusipelnę Lietuvos miškams.

Lietuvos miškininkų sąjungos valdybos 2024 m. rugsėjo 5 d. posėdyje nuspręsta Miškininko dienos proga:

- skirti *LMS padėkas kaip ypatingos pagarbos ženklą* miškininkams – Lietuvos nusipelnusiam miškininkui, LMS Garbės nariui Algirdui Antanui Brukui ir VDU Žemės ūkio akademijos Miškų ir ekologijos fakulteto profesoriui, daktarui Gintautui Mozgeriui už didžiulį indėlį Lietuvos miškų istorijai – knygą „Lietuvos didžiagirės“, parašytą su didžiule meile ir pagarba Lietuvos miškams, juos puoselėjusiems ir miškininkystės tradicijas kūrusiems žmonėms;

- apdovanoti VĮ Valstybinių miškų urėdijos Jurbarko regioninio padalinio miško auginimo specialistę miškininkę Danutę Varkojienę *Martos Schmidt ženklų* už ilgametį profesionalų ir nuoširdų darbą Lietuvos miškams, ypatingą rūpinimąsi jų atkūrimu;

- apdovanoti *Tvarios miškininkystės Kelrodės žvaigždės ženklų* miškininką, Valstybinės miškų tarnybos Miško sanitarinės apsaugos skyriaus vedėją Virgilijų Vasiliauską už profesionalumą ir kasdienes pastangas gerinti šalies miškų sanitarinę būklę;

- apdovanoti *Profesijos riterio ženklų* buvusį Šakių miškų urėdijos Gelgaudiškio girininką Joną Gvildį, daugiau nei 40 metų puoselėjusį Gelgaudiškio girininkijos miškus.

Saulėtą šventinę Miškininko dieną grupė LMS narių aplankė ir pasveikino gerbiamą miškininką Algirdą Bruką, po sunkios

operacijos jėgas atgaunantį jo kruopščiai išpuoselėtoje sodyboje Seniavos kaime.

Prie kavos puodelio kalbėta ne tik apie „Lietuvos didžiagires“, bet ir kitus jo Lietuvos miškininkystės ir medžioklės istorijai, miškus puoselėjusių miškininkų atminimo išsaugojimui skirtus darbus – knygas: „Ir jiems ošė girios“, „Lietuvos miškotvarka ir jos raida“, „Giriose prie Dubysos“, „Didžioji Lietuvos medžioklės knyga“ ir kt. Prisiminti jau nebegrižtamai praėjusieji 1997–1998 metai, kai A. Brukui dirbant viceministru Žemės ir miškų ministerijoje, buvo rodomas dėmesys ir pagarba eiliniam specialistui, kolektyve sukuriant tokią darbo atmosferą, kad kiekvieną rytą norėjosi kuo greičiau skubėti į darbą ir kuo geriau dirbti Lietuvos miškų labui, bendrauti su kolegomis, dalintis savo nuomone ir patirtimi. Diskutuota ir apie dabarties profesines problemas ir iššūkius.

Įdienojus išvykoje dalyvaujantys LMS nariai rinkosi Šakių miškininkų atminimo ąžuolyne, kuris pradėtas sodinti 1994 m. Tada pasodinti 128 vardiniai ir 72 į amžinąjį poilsį išėjusių iš šio krašto kilusių miškininkų atminimą menantys ąžuolai. ąžuolynas buvo plečiamas. Šiemet jam sukako 30 metų, todėl čia susirinko grupelė Šakių miškininkų veteranų ir atvykę Lietuvos miškininkų sąjungos nariai pagerbti ne tik šakiečius miškininkus, bet ir kitus šių metų LMS apdovanojimų nominantus, pasigėrėti augančiais prižiūrimais ąžuolais.

Apie šio atminimo ąžuolyno istoriją susirinkusiems papasakojo ilgametis buvusios Šakių miškų urėdijos vyriausiasis miškininkas Romas Kupstaitis.

Šakių miškininkų ąžuolyno pavėsinėje LMS valdybos nariai įteikė apdovanojimus prof. G. Mozgeriui ir buvusiam Gelgaudiškio girininkui J. Gvildžiui. Kitiems nominantams – miškininkams D. Varkojienei ir V. Vasiliauskui apdovanojimai bus įteikti vėliau, kadangi jie į šventę dėl įvairių priežasčių negalėjo atvykti.

Po iškilmingos dalies renginio dalyviai girininko Jono Gvildžio ir dabartinės Šakių girininkijos specialisto Audriaus Martinkevičiaus lydimi vyko į buvusios Gelgaudiškio (dabar Šakių girininkija) girininkijos miškus.

Girininkas per girininkavimo metus, trukusius daugiau kaip 4 dešimtmečius, siekė kardinaliai pakeisti Gelgaudiškio girininkijos medynų rūšinę sudėtį ir daug vertingesnius medynus. Būtent, Gelgaudiškio girininkijoje organizuota daug respublikinių gamybinių pasitarimų uosynų įveisimo ir ugdymų klausimais. Vėliau, džiūstant uosynams, medynų rūšinėje sudėtyje girininkas stengėsi uosį keisti ąžuolu. J. Gvildys nebijojo eksperimentų miškininkystėje. Sodinti bandomieji želdiniai, minkštųjų lapuočių medynuose sodinant ąžuolų grupes, valksmų vietose (kas 25 m) sodintos beržų juostos.

Girininkas sukūrė unikalią grupinių želdinių sodinimo metodiką, kai ąžuolai gali

Lietuvos miškininkų sąjunga skyrė padėkas kaip ypatingos pagarbos ženklą Algirdui Brukui ir prof. Gintautui Mozgeriui už knygą „Lietuvos didžiagirės“

Buvęs Gelgaudiškio girininkas J. Gvildys (centre) apdovanotas Profesijos riterio ženkle

J. Gvildžio atkurtas miškas, kuriame projektuotos ir sodintos ąžuolų grupės

būti sodinami įvairaus dydžio grupėmis, pvz. 10x10 m pasodinant tokioje grupėje 30 vnt. ir paliekant 5 m pločio ugdymo lauką. Brandos amžiaus tokioje grupėje (225 m²) turėtų sulaukti 25 ąžuolai.

Jo dėka vienoje girininkijoje išskirti net 3 genetiniai draustiniai (beržo, juodalksnio ir uosio). Įveistos juodalksnio ir uosio sėklinės plantacijos daug pasako apie girininko požiūrį į ateities miškų būklę. Girininkas nuolat tiesiogiai bendravo ir bendradarbiavo su miškininkystės mokslo bei mokymo atstovais, jį puikiai pažinojo tiek Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijoje, tiek Lietuvos miškų institute ir ŽŪA Miškų ir ekologijos fakultete. Jonas Gvildys daug darbo laiko skyrė Gelgaudiškio dvaro ir parko tvarkymui ir priežiūrai, 1998 m. vadovavo Gelgaudiškio pažintinio tako įrengimui, 2000 m. – Kaštonų alėjos ir Baronų kapinių atkūrimui. Jo iniciatyva sutvarkytas ir įteisintas šaltinis Gelgaudiškio pažintiniame take.

Išvykos dalyviai apžiūrėjo girininko J. Gvildžio iki 2012 m. atkurtus miškus, kuriuose projektuotos ir sodintos ąžuolų grupės, taikant mišrųjų miško atkūrimo būdą ir gerinant miškų rūšinę sudėtį, veisti želdiniai buvusiose žemės ūkio naudmenose. Deja, teko liūdnei konstatuoti, kad dabartinė miškininkų karta nebetęsia savo garsaus pirmtako tradicijų – jaunuolynų amžių išgyvenantys miškai laiku neišugdyti ir užstelti minkštųjų lapuočių. Ugdymo prašosi ir beržo, spygliuočių jaunuolynai buvusiose žemės ūkio naudmenose.

Tai tik byloja apie nepaprastai sudėtingą, ilgamečių pastangų, žinių ir rizikos reikalaujančią miškininko profesiją, kai darbo re-

Beržo jaunuolynas buvusiose žemės ūkio naudmenose

zultatus turi galimybę ir teisę vertinti tik būsimos kartos. Liūdna, kad apie tai nesusimąsto save taip įvardinantys „gamtos ekspertai“ ir dalis politikų neretai ignoruojančių profesionalią miškininkų nuomonę. Deja, kartais ir kai kurie kolegos besigiriantys vienadieniais laimėjimais ir vienkartinė nauda.

Miškai – ilgaamžiai ir mena viską – tai mūsų veiklos ir kultūros veidrodis.

Dar aplankytas buvusios Šakių miškų urėdijos valstybinio miško medelyno vietoje 2023 m. pasodintas Ukrainos karo aukų atminimo ąžuolynas.

LMS inf.

RIMONDO VASILIAUSKO nuotraukos

Lankytojų laukia atnaujintas Lopaičių pažintinis takas

Kalvotoji, autentiška kultūra, didinga istorija bei ryžtingais ir darbščiais žmonėmis pasigirti galinti Žemaitija – kraštas, kuriame susipina miškai, ežerai ir pelkės. Čia miškuose slypi gražiausi gamtos lobiai, šalia jų stūkso piliakalniai, gyventojus į gamtą kviečia išsiraizgę pažintiniai, pėsčiųjų ir dviračių takai. Ir nors žemaičių krašte pamatyti ir aplankyti tikrai yra ką, ko gero, daugiausiai dėmesio sulaukia Lopaičių pažintinis takas. Po beveik metus trukusio atnaujinimo pažintinis takas iš naujo atverė miško duris. Atnaujintas takas lankytojus pasitinka sutvarkyta aplinka ir virtualiu miškininko pasakojimu, kurio metu miškai prabils žemaitišką.

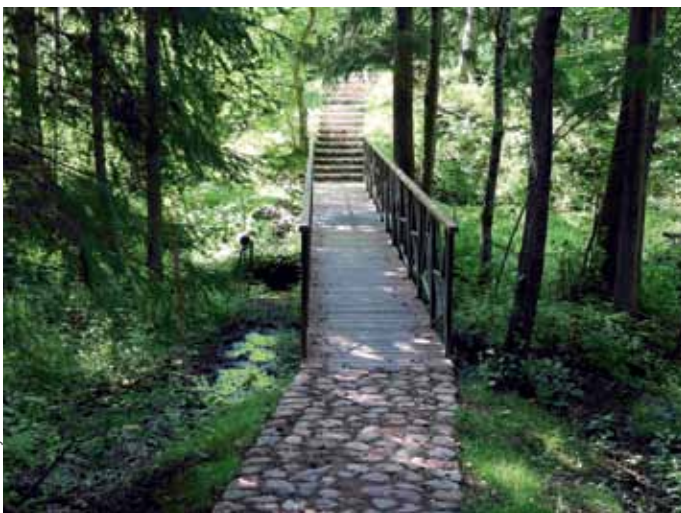
„Nuo šiol rudens savaitgalį ar kitą dieną visi, norintys pamatyti neįkainojamą Lietuvos grožį ar geriau pažinti šalies istoriją, jau gali apsilankyti atnaujintame Lopaičių pažintiniame take. Šio tako lankytojus lydės ir virtualaus miškininko pasakojimas. Tikiu, kad kiekvienas, apsilankęs šiame gamtos kampelyje, turės, ką prisiminti

ir rekomenduos čia atvykti savo draugams“, – sakė aplinkos ministras Simonas Gentvilas.

„Mūsų, miškininkų, tikslas yra ne tik išsaugoti, bet ir pritaikyti miškus bei juose slypinčius gamtos turtus visuomenės poreikiams, užtikrinant, kad tokios unikalios vietos kaip Lopaičių pažintinis takas būtų patogios ir saugios visiems lankytojams. Tikiu, kad atnaujintas takas sulauks dar daugiau lankytojų bei taps mėgiama poilsio bei turiningo laisvalaikio praleidimo vieta tiek vietos bendruomenėms, tiek piliečiams bei turistams iš visos Lietuvos ar užsienio,“ – pažymi Valstybinių miškų urėdijos generalinis direktorius Valdas Kaubė.

Lopaičių pažintinis takas – vienas įspūdingiausių ir lankomiausių VMU miškininkų prižiūrimų rekreacinių objektų Žemaitijoje, o taip pat ir visoje Lietuvoje. Takas lankytojus vilioja ne tik piliakalniu, ant kurio, kaip manoma, stovėjo Žemaitijos kunigaikščio Vykinto pilis, bet ir stebuklingu šaltinio vandeniu, gydančiu, aukuro ir vaisingumo akmenimis. Spėjama, kad šioje teritorijoje prieš 7 tūkstančius metų buvo šventvietė, kur nedideliame plote buvo įsikūręs spėjamas senovės lietuvių tikybos religinis kompleksas.

Senasis Lopaičių pažintinis takas, iniciatyvių Rietavo miškininkų bei Tverų seniūnijos bendruomenės, buvo įrengtas daugiau nei prieš du dešimtmečius. 2012 m. pažintinį taką papildė mediniai takai, o 2023 m. spalį pradėta rekonstrukcija. Didžioji dalis pažintinio tako atnaujinta kardinaliai – senus įrengimus, kurie buvo įrengti iš neilgaamžių medžio konstrukcijų, pakeitė nauji ir ilgaamžiškesni. Įrengtas 360 m takas ant polių, kuris ne tik pasižymi ilgaamžiškumu, bet ir yra pritaikytas neįgaliesiems. Pažintinį kompleksą papildė lauko akmenų laiptai į įkalnes, terasos, žvyru bei skalda išpilti takai. Be to, sukurta edukacinė erdvė bei renginių vieta – amfiteatras, sutvarkyta šaltinio aplinka, įrengti suoliukai poilsiui, informaciniai stendai.

Atnaujinta ne tik tako infrastruktūra – nuo šiol vaikščiodami išskirtiniu Lopaičių pažintiniu taku galėsite klausytis virtualaus miškininko pasakojimo. Ant informacinių stendų įrengti QR kodai, kuriuos nuskenavus išmaniuoju telefonu – miškai prabils žemaitišką. Pažintinio tako kompleksas atnaujintas stengiantis, kad visi jame esantys elementai kuo labiau susiliėtų su Rušio kraštovaizdžio gamtos aplinka bei grožiu. Tako atnaujinimo darbams skirta daugiau nei 1 mln. Eur. Iš Aplinkos ministerijos kuruojamos Bendrųjų miškų ūkio reikmių finansavimo programos skirta 744 783 Eur, likusią sumą investavo VMU.

VMU inf.

Valstybinių miškų urėdija - draugiškiausia aplinkai įmonė Lietuvoje

Jau beveik du dešimtmečius atliekamas „Baltic Brands“ tyrimas renka įžvalgas apie Lietuvos, Latvijos, Estijos vartotojus bei stipriausius prekės ženklus, veikiančius Baltijos šalyse. Tai – pati didžiausia ir išsamiausia prekės ženklų ir gyvenimo būdo studija visose trijose šalyse, padedanti suprasti vartotojus ir jų požiūrį į skirtingus prekės ženklus. Rugsėjo 20 d. Rygoje vykusių apdovanojimų metu paaiškėjo, kad Valstybinių miškų urėdiją visuomenė mato kaip draugiškiausią aplinkai įmonę Lietuvoje ir vieną iš mylimiausių prekės ženklų Baltijos šalyse.

„Džiaugiamės ir esame dėkingi, kad visuomenė vertina mūsų darbą ir mato mus kaip draugiškiausią aplinkai įmonę Lietuvoje bei vieną mylimiausių įmonių Baltijos šalyse. Šis įvertinimas yra visos VMU komandos pastangų atspindys bei įkvėpimas toliau dirbti atsakingai, puoselėjant visų mūsų turtą – Lietuvos miškus,“ – sakė Valstybinių miškų urėdijos generalinis direktorius Valdas Kaubė.

Kasmet „Baltic Brands“ tyrime dalyvauja apie 3000 „Norstat“ apklausiamų respondentų iš Baltijos šalių, kurie atsako į kelis šimtus asmeninių klausimų apie savo pomėgius, požiūrį, vertybes, charakterio savybes. Taip pat, atsakydami į klausimus, respondentai įvertina beveik 600 prekės ženklų, priklausančių įvairioms kategorijoms.

Nuotraukoje su apdovanojimu – VMU Komunikacijos skyrius, kairėje – Rūta Ambložiejūtė, dešinėje – Iveta Janušauskaitė

Tyrimo metu gyventojų išreikšta nuomonė apibrėžia santykį su prekės ženklais, žinomumą, ketinimą pirkti/nepirkti, „meilę“. Taip pat prekės ženklai vertinami 5-iose kategorijose: kokybė, vertė už pinigus, socialinė atsakomybė, draugiškumas aplinkai ir išskirtinumas – šiemet vartotojai išskirtinumą vertino kaip humoro jausmo kriterijų.

„Baltic brands“ tyrimo metu respondentai įvardija geriausiai jų santykį su konkrečiu prekės ženklu nusakantį teiginį: „Nesu girdėjęs apie šį prekės ženklą“, „Tikriausiai arba tikrai nepirkčiau“, „Pasvarstyčiau, ar pirkti“, „Tikrai pirkčiau“, „Tikrai pirkčiau ir jis – vienas mano mėgstamiausių“. Tuos žmones, kurie apibūdina savo santykį su prekės ženklu „Tikrai pirkčiau ir jis – vienas mano mėgstamiausių“, tyrimo organizatoriai įvardija mylinčiais prekės ženklą, o prekės ženklus, kurie turi didžiausią mylinčiųjų skaičių – mylimiausiais prekės ženklais.

Vartotojų šiemet išrinktas aplinkai draugiškiausių įmonių penketukas: Valstybinių miškų urėdija, Vinted, Auga, Enefit ir Žalia giria.

Apdovanojimų ceremonijos metu paaiškėjo, kad Lietuvoje, draugiškiausių aplinkai įmonių kategorijoje, nugalėjo Valstybinių miškų urėdija.

Kitais metais „Baltic Brand Forum & Awards“ vyks Vilniuje, rugsėjo 26 dieną.

VMU inf.

26-as pasaulinis IUFRO kongresas Stokholme

Prof. dr. VITAS MAROZAS, prof. dr. GINTAUTAS MOZGERIS
VDU ŽŪA Miškų ir ekologijos fakultetas

IUFRO (Tarptautinė miškų tyrimų organizacijų sąjunga) 26-asis pasaulinis kongresas įvyko 2024 m. birželio 23-29 d. Stokholme, Švedijoje. Tai buvo didžiausias visų laikų miško mokslininkų kongresas, kuriame dalyvavo daugiau kaip 4300 delegatų, perskaityta per 3500 pranešimų.

IUFRO pasauliniai kongresai yra tapę vienais didžiausių pasaulinių miško mokslo renginių. Juose paprastai dalyvauja akademinės bendruomenės, vyriausybės, pramonės, NVO ir visuomenės atstovai iš visų pasaulio regionų. Pirmasis IUFRO kongresas įvyko dar 1893 m., praėjus vieneriems metams po IUFRO įkūrimo. Nuo tada kongresai dažniausiai vyksta kas penkerius metus įvairiose pasaulio vietose. 26-ąjį IUFRO kongresą organizavo Šiaurės Europos ir Baltijos šalys. Pagrindinis organizatorius buvo Švedijos žemės ūkio mokslų universitetas, taip pat organizaciniame komitete dalyvavo ir Vytauto Didžiojo universitetas, kurį atstovavo Miškų ir ekologijos fakultetas. Organizacinio komiteto nariu nuo universiteto buvo Miškų ir ekologijos fakulteto dekanas prof. dr. Vitas Marozas.

Kongresas prasidėjo medžių sodinimo ceremonija Skanseno muziejuje po atviru dangumi. Medžių sodinimas turi ilgametę IUFRO tradiciją, atspindinčią atsparumą ir ryšį tarp kartų ir žemynų. Tai taip pat leidžia priimančiajai šaliai pristatyti savo regioninę kultūrą ir tradicijas, susijusias su mišku ir medžių naudojimu. Iškilmingai pasodinti du ažuolai ir dvi pušys, reprezentuojantys turtingą šiaurės Europos miškų kultūrą.

Išpūdinga buvo ir kongreso atidarymo ceremonija. Ji oficialiai atidarė Jo Didenybė Švedijos karalius Karlas XVI Gustavas. Dalyvius ir partnerius pasveikino kongreso organizacinio komiteto pirmininkas dr. Fredrik Ingemarson. Buvo pakelta IUFRO vėliava. Kalbėjo IUFRO

Medžių sodinimo ceremonija

Kongreso organizacinis komitetas (trečias iš kairės – prof. Vitas Marozas)

prezidentas John Parrotta ir kt. oficialūs Švedijos bei IUFRO atstovai.

IUFRO įvairiais apdovanojimais pagerbia tuos, kurie skatina mokslą ir tarptautinį bendradarbiavimą visose su miškininkyste susijusių tyrimų srityse. Vienu iš apdovanojimų – IUFRO Pasaulinio Kongreso priimančios šalies apdovanojimu – paprastai pagerbiamas vienas ar keli iškilūs mokslininkai iš kongresą priimančios šalies (-ių). Kongrese buvo apdovantoti: vienas mokslininkas iš Švedijos, vienas iš kitų Šiaurės Europos šalių ir vienas iš Baltijos šalių. Apdovanojimai per iškilmingą kongreso atidarymo ceremoniją įteikti prof. Liisa Tyrväinen, prof. Jan Stenlid ir prof. Algirdui Augustaičiui. Renginio

Priėmimas Stokholmo rotušėje

IUFRO Pasaulinio Kongreso priimančios šalies apdovanojimo įteikimo ceremonijos metu pagerbtas prof. A. Augustaitis

nuotaiką kūrė Švedijos folklorinis ansamblis. (Apie A. Augustaičio apdovanojimą publikuotas atskiras straipsnis „Mūsų giriose“).

Po to organizatoriai kongreso dalyvius pakvietė į iškilmingus priėmimus *Stockholmsmässan* kongreso vietoje arba istorinėje Stokholmo rotušėje, kurioje įteikiamos prestižinės Nobelio premijos. Priėmimas Stokholmo rotušėje įvyko Mėlynojoje salėje, garsėjančioje savo architektūriniu dizainu ir kasmetiniu Nobelio premijos banketu.

Įpusėjęs kongresui dalyviai išvyko į vienos dienos ekskursijas. Šios ekskursijos yra puiki galimybė susipažinti su šalies gamta, miškais ir miškininkystės veikla. Kongreso metu buvo pasiūlyta 15 ekskursijų įvairiomis temomis.

Kongreso metu vyko paroda, kurioje dalyvavo daugiau nei 100 organizacijų ir įmonių iš viso pasaulio. Tai buvo galimybė pabendrauti ir užmegzti ryšius su pramonės lyderiais, įtakingais politikos formuotojais ir potencialiais partneriais iš viso pasaulio. Savo stendą parodoje turėjo ir Vytauto Didžiojo universitetas, kuriame Žemės ūkio akademija, Miškų ir ekologijos fakultetas pristatė savo studijų ir mokslinę veiklą, siūlomas paslaugas.

Svarbus įvykis – Šiaurės Europos ir Baltijos šalių Ministrų kolegija, kuri vyko kongreso uždarymo dieną. Jos tikslas apibrėžti miškų vaidmenį iki 2050 m. Ministrai atkreipė mokslo bendruomenės dėmesį į sinergiją ir įvairiapusių miško produktų bei paslaugų poreikius, žinių ir veiksmų svarbą norint sukurti tvarią visuomenę regioniniu, pasauliniu mastu. Buvo priimta Stokholmo kongreso deklaracija: „Miškai ir visuomenė iki 2050 m.“. Deklaracijoje raginama imtis ryžtingų ir teisingų veiksmų ir geriausiai panaudoti pasaulinės mokslo bendruomenės sutelktas žinias, kad būtų priimti pagrįsti ir toliaregiški sprendimai. Klimato kaita, biologinės įvairovės nykimas, aplinkos tarša ir didėjanti socialinė neteisybė yra vienos iš sunkiausių krizių, su kuriomis šiandien susiduria pasaulis. Norint įveikti šias tarpusavyje susijusias krizes, reikia ryžtingų ir teisingų veiksmų ir kiekvienas turi prisiimti atsakomybę savo įtakos sferoje.

Kongresas ragina kuo geriau panaudoti pasaulinės mokslo bendruomenės žinias, kad:

- stiprinti miškų atsparumą ir prisitaikymą prie klimato;
- išlaikyti ir stiprinti socialines miškų vertybes tvarioms visuomenėms;
- išplėsti miškų ir miško produktų vaidmenį atsakingoje žiedinėje bioekonomikoje;

VDU kongreso parodoje išsiskyrė Miškų ir ekologijos fakulteto kartu su Informatikos fakultetu vykdomo projekto Forest 4.0 mokslininkų sukurtu, virtualia realybe grindžiamu sprendimu – kongreso dalyviai turėjo galimybę apsilankyti virtualiame lietuviškame miške, kur galėjo pasiklausyti jo garsų, paliesti samanų lengvumą, pajusti miško produktų skonį degustuojant natūralius specialiai saldintus kankorėžius

- transformuoti su mišku susijusius mokslus ateičiai.

Kongresas užbaigtas uždarymo ceremonija. Jos metu pristatyta Stokholmo kongreso deklaracija, naujai išrinkta IUFRO prezidentė Freiburgo universiteto profesorė Daniela Kleinschmit. Jos paskyrimas yra svarbus etapas IUFRO istorijoje, nes ji yra pirmoji moteris, užėmusi šias prestižines pareigas.

Uždarymo ceremonijos metu IUFRO vėliava simboliškai perduota naujai priimančiajai šaliai Kenijai, kuri organizuos kongresą po penkių metų – 2029 m. Ceremonijos metu taip pat buvo įteikiami specialūs apdovanojimai ir sakomos kalbos. Renginį papuošė ABBA muziejaus choro pasirodymai.

Tradiciškai prieš kongresą ir po kongreso organizuojamos ekskursijos. Kongreso dalyviai galėjo susipažinti su Šiaurės Europos šalių miškais, miško ūkiu bei visuomene. Po kongreso buvo suorganizuota ekskursija ir į Baltijos šalis. Lietuvoje dalyviai susipažino su Kuršių nerija, jos nuostabią gamta, miškų tvarkymo ypatumais.

„Lietuvos didžiagirės“ – žmogaus ir miško bendrystės istorijos studija

Šalies bibliotekose jau galima rasti ir internetinėse parduotuvėse nusipirkti unikalų, analogų šalyje neturintį leidinį „Lietuvos didžiagirės“. Knyga rugsėjo 19 d. buvo pristatyta Lietuvos Seime, taip pat suplanuotos jos sutiktuvės bibliotekose bei kitose kultūrinėse erdvėse. Vizualiai traukiančios akį, solidžios apimtimi ir turiniu knygos autoriai – Lietuvos miškininkai Algirdas Brukas ir Gintautas Mozgeris. Nesuklysimė „Lietuvos didžiagires“ pavadinami didžiųjų Lietuvos miškų masyvų bei žmogaus ir miško bendrystės istorijos studija.

Skirta ne tik miškininkams

Leidinyje apžvelgiama aštuonių didžiausių Lietuvos miškų masyvų susiformavimo istorija bei dabarties charakteristikos. Nors, autorių žodžiais, dėmesio centre yra miškas, stengtasi nepamiršti ir žmogaus, gyvenusio ar tebegyvenančio didžiagirių teritorijoje bei už jų ribų, savo sunkiu darbu, buitimi, tradicijomis, nuostatų įvairove nulėmusio savo aplinkos raidos praeitį ir kuriančio ateitį. Knygoje pateikti svarbiausi dabartiniai kiekybiniai ir kokybiniai didžiausių Lietuvos miškų masyvų – Dainavos, Gaižiūnų-Rumšiškių, Karšuvos, Kazlų Rūdos, Labanoro-Pabradės, Lavoriškių-Nemenčinės ir Rūdninkų didžiagirių – rodikliai bei jų žemėlapiai.

Leidinyje yra skirtas ne vien miškų ūkio ir gamtosaugos specialistams bei šios srities studentams, bet ir miško gėrybių – grybų, uogų, medžiojamųjų gyvūnų, rekreacinių takų, miško poilsiviačių – naudotojams bei platesnei visuomenei, kuriai rūpi Lietuvos miškų ateitis, jų reikšmė ir vieta valstybės politikoje, ūkyje, aplinkos apsaugoje ir kasdieniame žmonių gyvenime.

Ištakos – 1980-ieji

Pasak A. Bruko, pirmiausia kilo mintis parašyti apie didžiausią šalies miškų masyvą – Dainavos didžiagirę. Tai buvo apie 1980 metus, o ši didžiagirė tuomet dar vadi-

nosi kitaip. „Įvairius straipsnius į žurnalą „Girios“ (tuomet laikinai vadintas žurnalas „Mūsų girios“ – red. pastaba) rašyti pradėjau dar 1961 metais, baigęs studijas ir tapęs miškotvarkininku. Domėjausi miškų istorija, nušviečiau atskirus fragmentus, bet minčių apie tokį kapitalinį darbą nebuvo. Pirmąjį variantą apie Dainavos didžiagirę parašiau praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje, kažkiek palaikiau stalčiuje, vėl perskaičiau ir man pasirodė, kad dar kažko trūksta. Nutariau sumanymą atidėti į šalį. Po kurio laiko sukirbėjo mintis, kad apie Lietuvos miškus yra įdomių dalykų, kad reikėtų parašyti apie didžiausius masyvus“, – pasakoja miškininkystės žinovas.

Apsisprendęs, kaip turėtų atrodyti būsimoji knyga, A. Brukas prie jos gerokai padirbėjo ir tuomet suprato, kad gilesnei analizei, suteikiančiai mokslinį pobūdį, trūksta kartografinės medžiagos. Ji sovietmečiu buvo išlaptinta, mažai kam prieinama. „Kilo mintis į talką pasikviesti gerą kartografuotoją. Džiaugiuosi, kad profesorius Gintautas Mozgeris mielai sutiko dalyvauti tokioje avantiūroje. Tada jau dvejus metus su trumpomis pertraukėlėmis kūrėme abu: aš užsiėmiau tekstais ir fotografijų paieška, o Gintautas padarė visus žemėlapius, rinko ir analizavo dabartinius miškų rodiklius“, – aiškina vienas iš autorių.

Pagalba išsiplėtė

Lietuvos miškininkas, VDU ŽŪA profesorius Gintautas Mozgeris iš pradžių prisidėjo duomenų, senųjų bei dabartinių žemėlapių rinkimu ir pateikimu, faktų patikra, o vėliau teko padirbėti ir su turiniu. „Jaučiuosi pamalonintas, buvau pasirengęs padėti ir be autorystės nurodymo. Dirbti duetu buvo konstruktyvu ir produktyvu“, – tvirtina G. Mozgeris. Intensyviausias darbas prasidėjo 2020-2022 m., o vėliau jau vyko dailinimas.

Paklaustas su kokias iššūkius rengiant leidinį teko susidurti, G. Mozgeris buvo atviras: „Ir dabar, atsivertęs knygą, kai kuriuos duomenis bijau tikrinti, galbūt liko kokių nors techninių klaidelių. Kai informaciją surenki 2021 metais, 2024-aisias jau pasikeitusi ne tik ji, aktualijos, bet galbūt ir požiūris. Juk rašant knygą migrantai, bėgantys iš Baltarusijos per sieną, ar kariniai poligonai buvo traktuojami kitaip“, – sako profesorius.

Ar jo vizija sutampa su galutiniu variantu? „Turinio prasme – taip, o techninę dalį įsivaizdavau kitaip. Nesitikėjome padaryti knygą tokio didelio formato (500 psl.), pavyko geriau. Jei būčiau žinojęs, kad taip pavyks, kai ką galbūt būčiau daręs kitaip“, – tikina pašnekovas.

Leidinio svarba

Šiandien A. Brukas džiaugiasi, kad vis dėlto sovietmečiu rankraštis liko stalčiuje:

Algirdas Brukas

Gintautas Mozgeris

anuomet nebuvo galima išryškinti rezistencinių kovų, miškininkų likimų II-jo pasaulinio karo metais. Dabar „Lietuvos didžiagirės“ tam skirtas vienas skyrelis.

Paprašius įvardinti leidinio svarbą, abu autoriai išliko kuklūs. Pasak A. Bruko, ji svarbi miškininkams ir gamtininkams. „Žinant, kaip vystėsi šie masyvai, kada ir kokie juose buvo pokyčiai, kaip keitėsi plotai ir rūšinė struktūra, šiandien galima parinkti tikslesnius ūkininkavo ir apsaugos metodus bei režimus, naudojimo intensyvumą. O pokyčių, ypač turint mintyje klimato kaitą, tikrai neišvengsime“, – samprotauja miškotvarkininkas.

Anot G. Mozgerio, bandymų pristatyti miškininkystę esama ir daugiau, tačiau užfiksuoti Lietuvos miškininkystės istoriją kol kas nebuvo – tik bandymai. „Galbūt dabar atsiras ir daugiau norinčiųjų bei galinčių tai padaryti net didesne apimtimi“, – viliasi profesorius.

Norai ateičiai

Pats G. Mozgeris, jei sutiktų A. Brukas, mielai dar plėtotų „Lietuvos didžiagirių“ potemes, pavyzdžiui, Lietuvos didžiagirės ir kariuomenės arba medienos plukdymas. „Labai norėčiau „Lietuvos didžiagirių“ turinį padaryti interaktyvų ir skaitmeninėje erdvėje, ne tik popierinį lentynoje“, – sumanymais dalijasi pašnekovas.

Ar tikslinė auditorija gali tikėtis išvysti A. Bruko, kaip autoriaus pavardę, ant kitos knygos viršelio? „Sumanymų išties turiu, tačiau prisiminus savo gimimo datą, maža tikimybė, kad imsiuos kapitalinio darbo, nors ko nors smulkesnio – galbūt. Juk į šią knygą buvo galima įtraukti skyrelį apie didžiausią kultūrinį masyvą, sodintą rankomis – Kuršių neriją. Jis turi ne tik įdomią istoriją, bet ir gausybę legendų“, – kalba ilgametis miškų specialistas.

Pakartoti neįmanoma

Jei abu autoriai galėtų kartoti pasirinktą temą, ją plėtoti, įtraukti naujas potemes ir duomenis, tai Remigijaus Daugalo indėlio pakartoti neįmanoma. VMU Tauragės RP vyriausiasis miškininkas jo nesureikšmina, netgi linkęs sumenkinti: „Nematau, kur čia mano nuopelnas, knygoje – tik vienintelė, viršelio nuotrauka“.

„Lietuvos didžiagirių“ viršelį puošia Karšuvos giria, nufotografuota maždaug prieš penkerius metus skrendant lėktuvu. „Jei pilotuoju, kokį kadrą padarau nebent telefonu, norint fotografuoti profesionalia technika, reikia kristi dviese. Kiekvienas kadras – unikalus ir jo pakartoti neįmanoma. Priežasčių daug: didelis greitis, ne toks kampas, aukštis, apšvietimas. Norėjęsi tą patį vaizdą užfiksuoti kitu metų laiku, bet net nebandau, nes žinau, kad nepavyks, nes jau esu mėginęs“, – tikina R. Daugalas. Knygos leidėjas D. Šeronas atviravo: nuotraukos „Lietuvos didžiagirių“ viršeliui ieškojo 9 mėnesius. „Gavau nemažai nuostabių nuotraukų, bet jausdavau, kad čia dar ne ta pati pačiausia, kol nepamačiau R. Daugalo atsiųstosios. Simboliška – joje užfiksuotas Karšuvos didžiagirės, apie kurią ir rašoma knygoje, vaizdas. Ir tik spaustuvėje, pastebėjau, kad ežeriukas, įsiterpęs į masyvą, beveik atkar-toja žemėlapi“, – šypsosi Dainius Šeronas.

R. Daugalas – fotografas mėgėjas, dalyvavęs vienoje parodoje, surengęs net autorinių, Tauragės fotografų klubo „Foto jūra“ narys. „Nors turiu du hobius – fotografiją ir sportinę aviaciją – dabar save labiau pozicinuoju kaip pilotą“, – teigia jis.

Jei reiktų viršelio nuotraukos kitai knygai apie miškininkystę, tikriausiai Remigijaus archyve nebūtų sunku rasti ne vieną nuostabų vaizdą? „Miško vaizdų turiu mažėliau, nes miškas, kaip masyvas, nėra patrauklus pats savaime, jame turi būti koks nors akcentas. Akimis daugiau ieškau neįprasto vaizdo, patinka geometrija, mėgstu gaudyti natūralias gamtos įstrižaines“, – pasakoja R. Daugalas. Gamtos fotografijos konkurse „Gyvos Žemės

Remigijus Daugalas

mintys“ jo nuotrauka „Agrarinė geometrija“ pelnė II-ąją vietą ir Mažeikių verslininkų asociacijos prizą.

Tauragės RP vyriausiasis miškininkas neslėpė: daug metų prirėkė, kol atsirado suvokimas, kaip vaizdas atrodo nuotraukoje, nes tai, ką mato akis ir objektyvas, dažnai skiriasi. „Anksčiau šaudydavau ir priplėškindavau gausybę kadro, kurių daugumą vėliau ištrindavau. Dabar fotoaparato mygtuką spaudžiu retai. Nesu mėgėjas manipuluoti, labiau vertinu natūralumą. Pagražinimo programėlėmis naudojuosi retai, tik kai reikia pataisyti baltą balansą, apkirpti“, – sako R. Daugalas ir patikina, kad „Lietuvos didžiagirių“ viršelio nuotraukos gražinti nė nereikėjo.

Vilma KASPERAVIČIENĖ
www.miskininkas.eu

Seime pristatyta knyga „Lietuvos didžiagirės“

Lietuvos Respublikos Seime rugsėjo 19 d. vyko mūsų šalies miškų istorijai reikšmingos Algirdo Bruko ir Gintauto Mozgerio knygos „Lietuvos didžiagirės“ pristatymas.

Renginyje dalyvavo Seimo Kaimo reikalų komiteto pirmininkas prof. V. Pranckietis, Kultūros ministro patarėjas S. Šliažas, vienas iš knygos autorių prof. G. Mozgeris, viena iš recenzentų dr. J. Valčiukienė, knygos leidėjas D. Šeronas, redaktorė A. Adomaitienė, meninis redaktorius A. Jakimovas, knygos leidybos bičiuliai ir rėmėjai, žiniasklaidos atstovai.

Pristatymo pradžioje sveikinimo žodį tarė prof. Viktoras Pranckietis. Apie knygos kūrimo procesą kalbėjo A. Brukas (nuoto-liu), prof. G. Mozgeris, leidėjai D. Šeronas, A. Adomaitienė, A. Jakimovas. Kultūros ministro Simono Kairio vardu patarėjas Sigitas Šliažas pasveikino ir įteikė padėkas knygos autorių kolektyvui, o leidėjas D. Šeronas at-

RIMONDO VASILIAUSKO nuotrauka

minimo dovanėles ir padėkos raštus – knygos rėmėjams.

Renginio dalyviams įsiminę prof. G. Mozgerio pasakyti žodžiai apibrėžė šio darbo esmę: „Mūsų didžiagirės pradėjo kurtis ir plėstis tada, kada pradėjo kurtis mūsų valstybė. Kurį laiką didžiagirės maitino lietuvį, saugojo jį

nuo priešų. Per pastaruosius 150 metų yra tendencijos didėti mūsų girioms. Kalbant apie Dainavos didžiagirę: sunku patikėti, bet jos teritorijoje, kur ji yra dabar, prieš 150 metų miškingumas tesiekė vos 40 proc.“

Sodinių šilauogių vėžio sukėlėjai

Dr. BANGA GRIGALIŪNAITĖ, dr. ELICIJA STACKEVIČIENĖ

Gamtos tyrimų centro Botanikos institutas

Sodinė šilauogė – kultūrinis augalas, kilęs iš JAV, atrenkant iš natūralių jos augaviečių ir tarpusavyje kryžminant dažniausiai tris Šiaurės Amerikos šilauoges. Didžiausią ūkinę vertę šilauogių kultivavimo raidoje turėjo **siauralapė šilauogė** (*Vaccinium angustifolium*), priklausanti žemaūgių grupei, **aukštoji** (*V. corymbosum*) ir **pietinė** (*V. formosum*), priklausančios aukštaūgių šilauogių grupei bei **rykštinė** (*V. virgatum.*). Šių šilauogių pagrindu išvestos produktyvios **sodinės šilauogės** (*Vaccinium corymbosum*) veislės. Šilauogių sukultūrinimo ir selekcijos darbai pradėti JAV 1906 m. Kultivuojamų šilauogių nauda sveikatai ir jų gerosios savybės lėmė pasaulinę jų paklausą. Manoma, kad pasaulinė rinka iki 2025 m. toliau didės 2,1 proc. metiniu augimo metu, kurią lems vartotojų poreikių padidėjimas. Lietuvoje šio augalo tyrimai pradėti 1969 m., kai Botanikos institutas introdukavo pirmąsias šilauogių veisles.

Šilauogių augintojai didelius derliaus nuostolius gali patirti dėl ligų ir kenkėjų. Viena pavojingiausių *Vaccinium* genties augalų grybinė liga – **stiebų deguliai**, kuriuos sukelia **godronija** (*Godronia*) genties patogeninis grybas – **šilauoginė godronija** (*Godronia cassandrae*, *G. myrtilla*). Pirmą kartą grybas *Godronia cassandrae* aprašytas Šiaurės Amerikoje 1885 m, nes buvo aptiktas ant **durpyninio bareinio** (*Cassandra calyculata*), (dabar *Chamaedaphne calyculata*), o ant sodinės šilauogės – 1930 m. Vėliau publikacijų apie šio grybo plitimą ant šilauogių vis daugėjo: Kanadoje

1932 m., Suomijoje 1959 m., Didžiojoje Britanijoje 1961 m., Vokietijoje 1966 m., Lenkijoje 1978 m., Lietuvoje 1983 m., Norvegijoje 2001 m. ir kt. *Godronia* genties grybai aptinkami ant daugelio sumedėjusių augalų šakų: *Alnus*, *Betula*, *Calluna*, *Prunus*, *Rhamnus*, *Ribes*, *Salix*, *Spiraea*, *Sorbaria*, *Viburnum* ir kt. genčių augalų.

Šilauoginė godronija sukelia stiebų degulius, pažeidžia gyvas šakeles ir jas numarina. Pirmieji godronijos požymiai – nedidelės rausvos apvalios dėmės ant senesnių stiebų atsiranda šiltą balandį ar gegužę, ant jaunų – birželį. Pamažu dėmės didėja ir susiliedamos apima visą stiebą, jo žievė pasidaro pilka, šerpetoja, sutrūksta išilginėmis atplaišomis, atsiveria žaizdos kurios apjuosia stiebą arba šakutę ir virš žaizdos esanti dalis nudžiūsta. Jeigu žaizda būna vienoje stiebo pusėje, ūglis gali augti toliau, kuris vėliau vis tiek išdžiūsta, nes pradeda lūptis žievė. Grybo vaisiakūniai – **piknidžiai** – juodi maži, apvalūs arba kiek suploti taškėliai matomi stiebų – negyvoje žievėje. Per augalų vegetaciją grybas plinta konidijomis, o drėgnomis ir šiltomis vasaromis gali pažeisti daug naujų augalų. Žiemoja grybo micelis pažeistuose, bet dar gyvuose stiebuose, pumpuruose.

Šilauogių vėžys *Diaporthe vaccinii* (*Phomopsis vaccinii*) ant sodinės šilauogės *Vaccinium corymbosum* pirmą kartą 2009 m. aptiktas Vokietijoje Žemutinės Saksonijos piliečio sklype. Buvo taikytos sunaikinimo priemonės (radikalus genėjimas, priežiūra, intensyvus monitoringas). Tai pirmasis pranešimas apie grybo atsiradimą

šalyje. Šis grybas yra nustatytas Europoje, Lietuvoje – 2002 m. ir aptinkamas iki šiol.

Šilauogių vėžio požymiai tai nudžiūvusios šakos su viršūniniais, sausais, bet nenukritusiais lapais arba smulkios šakelės su dėmėmis, kuriose matyti juodų 0,3–0,5 mm dydžio kūnelių – grybo piknidžių.

Sodinių **šilauogių vėžys** (*D. vaccinii*) gali apnikti augalus jų vegetacijos metu. Džiūsta antžeminė augalo dalis. Pavasarį kaip degligės apimti viršūtiniai lapeliai, žiedai vysta, džiūsta, bet nekrenta ir atrodo lyg būtų pakąsti pirmųjų šalnų. Jautriausi yra pirmų trečių metų ūgliai. Ant jų atsiranda mažų dėmių, kurios vis didėja ir kartais apima visą ūglio paviršių. Ūgliai tamsėja, džiūsta. Liepos pabaigoje, labiau rugpjūtį vėžio sukėlėjas plinta stiebuose, dėmės plečiasi apimdamos vidinius audinius. Jei pažeidžiama daugiau stiebų – žūsta visas krūmas kartu su pūvančiomis uogomis. Grybo piknidžiai, kuriuose formuojasi gausybė sporų yra augalo žievės epidermyje.

Sukėlėjas *Botryosphaeria corticis* plinta sporomis ir užkrečia augalus per natūralias angas, tokias kaip stromos, lenticelės, žiedpumpuriai bei žaizdas, padarytas dėl abiotinių veiksnių: ankstyvos šalnos, vėjas, genėjimas. Lapuose atsiranda chlorozė, paraudimas, vytimas. Stiebo viduje mediena yra rudos spalvos, atsiranda įtrūkimų, kurie vėliau pleišėja, džiūsta, uogos raukšlėjasi, viršūtinės šakelės užlinksta, nyksta.

Šiuo metu nei viena šilauogių veislė nėra atspari šiam sukėlėjui. Visame pasaulyje atliekami *Botryosphaeriaceae* šeimos izoliatų, surinktų iš pažeistų šilauogių filo-

Sodinės šilauogės žiedai

Uogos

Šilauoginė godronija. Žuvs visas stiebas

Stiebas sutrūkęs išilginėmis atplaišomis

Lupasi jaunų ūglių žievė

Piknidžiai stiebų negyvoje žievėje

Piknidžiai išpjaustytuose ūgliuose

Piknidžiai žievės epidermyje

Didėjančios dėmės jaunuose ūgliuose

Šilauogių vėžys (*Diaporthe vaccinii*)

Pažeistos viršūninės šakos

Rausta viršūtiniai lapai

genetiniai tyrimai. Labiausiai *B. corticis* išplitęs Australijoje, Kinijoje, JAV. Fungicidai neužtikrina nuoseklios ligos kontrolės.

Sodinė šilauogė jautriai reaguoja į vandens trūkumą ar jo perteklių. Dėl gausios drėgmės ilgesnį laikotarpį, augalų šaknys, negaudamos deguonies gali žūti. Mechanškai pažeisti ar nukentėję nuo šalčio augalai yra labai jautrūs infekcijai, juos labiau

puola grybinių ligų sukėlėjai. Ligų židinių, stiebų genėjimas yra efektyviausia apsaugos priemonė. Be to, sveika sodinamoji medžiaga, pasirinktų veislių atsparumas ligoms, tinkama šilauogėms auginti vieta, jų gera priežiūra yra puikios plantacijos garantas. Purkšti augalus fungicidais nuo ligų sukėlėjų reiktų skleidžiantis augalų pumpurams iki žydėjimo pradžios.

Užlinkusi šakelė

Nyksta viršūtinės šakelės

Pažeistas stiebas

Nuo ligos išnykęs visas krūmas

BANGOS GRIGALJŪNAITĖS nuotraukos

LIETUVOS MIŠKŲ PAUKŠČIAI.

Juodakaklis naras (*Gavia arctica*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Kalbėdami apie mūsų miškų paukščius, neturėtume pamiršti fakto, jog miškas yra labai sudėtingas kraštovaizdis, kuriame be medynų rasime miškapieves ir būtinai miško vandens telkinius. Kartais tai gali būti mažesni ar didesni upeliai, upės, dažniau – bebrų tvenkiniai ar ežerai ir ežerėliai. Būtent tokiuose ežeruose sutinkami ypatingi, tik čia gyvenantys ir perintys paukščiai. Ir tai nebūtinai žąsinių būrio atstovai – antys, žąsys, gulbės ar danciansapiai. Tai gali būti brastinis tilvikas, juodasis gandraus, pilkasis garnys, erelis žuvininkas. Tačiau labiausiai laukiame ir tikimės juodakaklio naro – net ir neperintys šie vandens paukščiai yra didelė retenybė, o juos stebėti yra lyg brangi dovana. Kodėl juos išskiriame iš dešimties tikrųjų miško paukščių?

Visų pirma, jie dažniau sutinkami ir peri miškų (ar pelkių) ežeruose; nors turime pakankamai informacijos apie juodakaklių narų perėjimą „ne miško“ ežeruose, tačiau šie atvejai savotiškai išskirta iš bendro konteksto. Dar profesorius Tadas Ivanauskas mini jų perėjimo atvejus Platelių ežere, galbūt, Obelynėje, o vėlesni stebėtojai (A. Pranaitis) rado juos perinčius Žuvinte, tačiau tokius įvykius dera vertinti kaip atsitiktinius. Manytina, kad migracijų metu ramiose vietose apsisotję ir skristi pavėlavę dar jauni paukščiai paskubom sukūrė poras ir perėjo ten, kur buvo. Tokius spėjimus patvirtina faktas, kad paprastai randami lizdai su kiaušiniiais, iš kurių jaunikliai neišperimi; jiems išsiritus, nariukai greitai pražūsta dėl spėjamo globos stygiaus ir tėvų neįgūdžio. Todėl turime žvalgytis į miškų ežerus, ypač turinčius salas ir pelkėtus, žmonių neprieinamus krantus. Būtent žmonių lankymasis yra svarbiausia kliūtis juodakakliams narams, kurie yra stebėtinai pastabūs, atsargūs ir jautrūs. Žinomas atvejis, kai netvarkingo žvejo pakrantėje numestas butelis (netoli buvo naro lizdas su dėtimi) sukėlė paukščio įtarimus, jis neišdrįso plaukti prie lizdo ir dėtį metė; tuo pasinaudojo krankliai ir kiaušinius pagrobę sulesė.

Koks paukštis yra juodakaklis naras? Tai – viena iš pasaulyje gyvenančių 4 rūšių. Kaip žinoma, visos jos sutinkamos šiauriniame planetos pusrutulyje, jų anatomija adaptuota gyvenimui vandenyje: labai tankus plunksninis apdaras yra šiltas ir nepraleidžia vandens, sparnai ir kojos pritaikyti greitai plaukti ir nardyti. Naro kojų pirštai sujungti plaukiojimo plėve, kojos yra kūno šonuose ir visai netinka vaikščioti sausumoje. Tačiau plaukiant ir nardant gelbsti ne tik kojų pirštus jungiančios plėvės, bet ir plokščias, vairuoti tinkamas pastabūs. Paneręs naras išbūna iki 45 sekundžių, po vandeniu nuplaukia iki 150 metrų; tiesa, neria negiliai, 5–6 metrus. Paukščio kūnas pailgas, aptakus, todėl panerdamas jis, sakytum, net nesujudina vandens.

Juodakaklis naras nors ir neturi ryškių spalvų, tačiau yra gražus. Jo viršutinė galvos pusė, sprandas pilkšvi (širmi), gerklė ir kaklo priekis juodi, skersai gerklės yra baltos spalvos brūkšnių apykaklė. Kaklo šonuose išilginiai balti dryžiai. Kūno apačia balta (tai būdinga žuvis gaudantiems paukščiams), kūno viršus juodas su baltomis skersinėmis dėmėmis. Akys raudonos, matosi iš toli. Jaunikliai durpiškai rudi, padengti tankiu pūkiniu apdaru.

AUTORIAUS nuotrauka

Juodakaklis naras pasižymi lytiniu dimorfizmu – patinai yra gerokai stambesni, ir toks skirtumas neturi tinkamo aiškinimo. Šiaip šios rūšies paukščiai sveria 1,3–3,4 kg, Lietuvoje retkarčiais stebimi rudakakliai narai smulkesni (1–2,4 kg), ledinis naras – didelis (2,7–4,4 kg), o geltonsnapis naras – labai didelis, sveriantis iki 6,5 kg. Nors juodakaklis naras didesnis už antį, bet jo plaukiojimo maniera (plaukiama panirus į vandenį taip, kad matosi tik nugara) nerodo jo dydžio. Norėdamas pakilti, paukštis ilgai „bėga“ vandens paviršiumi, plaka vandenį sparnais, o skrisdamas negali daryti staigių posūkių. Skrydyje jis atrodo keistai, nes kaklas ir galva nuleisti žemiau nugaros linijos.

Migracijų metu pajūryje narai stebimi nemažuose (po 20–30 paukščių) pulkeliuose. Tiesa, dabar tokių atvejų Lietuvoje reta, tačiau kai kur būna daug. Literatūroje nurodoma, kad 1979 m. pavasarį prie Kalifornijos (JAV) krantų praskrido apie 1 milijonas juodakaklių narų. Šios rūšies pasaulyje nelaiko nykstančia, Suomijoje peri apie 2000 jų porų, Škotijoje – 150 porų. Lietuvoje kasmet peri 5–10 porų, o dešimtis–kita narų (neperinčių, galbūt – dar nesubrendusių) stebimi atvirose didžiuosiuose ežeruose.

Naro lizdas prie pat vandens, paukščiai į jį patenka iššliaužę pilvu, stumdamiesi kojomis. Lizdo guolyje būna greta esančių žolių, tačiau tokia gūžta neprimena rūpestingai susukto lizdo. Paprastai dėtyje 2 (labai retai 3) alyviškai žalsvi ar rusvi, su gausiom juodom dėmėmis kiaušiniai. Jie dideli, apie 8–9 cm ilgio. Abu poros nariai peri 28–30 dienų. Jaunikliai po 5 savaičių tampa savarankiški, o būdami 2 mėnesių jau skrenda.

Daug narų nukenčia (prigeria) pakliuvę į žvejų tinklus, susižeidžia kliudę laidus, bokštus. Nukritęs ant žemės paukštis pakilti negali, daugeliu atvejų jų išgelbėti neįmanoma, nes sutrinka plunksnų priežiūrai svarbios liaukos veikla ir paukštis vandenyje permirksta.

Juodakaklis naras yra viena rečiausių mūsų rūšių, kuriai būtina ypatinga apsauga ir globa.

LIETUVOS MIŠKŲ ŽVĖRYS.

Šikšnosparniai

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Šikšnosparniai – vieni įdomiausių ir unikaliausių žinduolių: anatomiškai jie labai artimi primatams, taigi – ir mums, be to, yra vieninteliai žvėreliai, gebantys ne sklęsti, o skraidyti. Jų sparnai – pakitusios priekinės galūnės ir plona odos plėvė („šikšna“), kuri daug kam kelia nuostabą ir šokią tokią baimę. Iš viso apie šikšnosparnius žinome nedaug, tačiau mitų apie juos yra gausiai ir, kas yra įdomiausia, mes jų niekaip negalime išgyvendinti ar pamiršti...

Pasaulyje žinoma apie 6400 žinduolių rūšių, šeštadalis jų (taigi – apie 1300 rūšių) – šikšnosparniai. Didžioji dalis jų tenka atogražų regionams; kuo toliau nuo Pusiaujo, tuo jų įvairovė mažėja. Galima tą suprasti – šikšnosparniai jautrūs orų permainoms, minta vabzdžiais (šiauriausiai gyvenančios rūšys), todėl esamos sąlygos griežtai apriboja jų egzistavimo galimybes. Mažaisiais arba vabzdžiaėdžiais vadinami šikšnosparniai gyvena miškų zonoje, taigi ir pas mus. Lietuvoje rasta 16 šikšnosparnių rūšių, plečiantis ir gilėjant tyrimams, slytant klimatui tikėtinas dar 2–3 rūšių, dabar sutinkamų į pietus nuo Lietuvos, pasirodymas. Afrikoje, Azijoje, Australijoje gyvena vaisėdžiai arba didieji šikšnosparniai, kurie išsiskiria dydžiu ir savo mityba. Jų įprastas maistas – įvairūs vaisiai.

Kur gyvena ir sutinkami mūsų šikšnosparniai, ar juos galime vadinti tipiškais miškų gyventojais? Teigti, kad jie visi buveines pasirenka miškuose, negalime dėl įvairių priežasčių, iš jų bene svarbiausia – tyrimų stygius. Yra rūšių, kurios labiau vertina miesto, miestelio ar sodybos aplinką. Tokiose vietose gali būti vasarinių patelių susitelkimo (kolonijų) buveinės. Tačiau ir miškuose, ypač ten, kur yra vandens telkinių (kad ir aktyvi bebravietė), uodais knibždantis raistas, lapuočių miške palikta žuvusių drevėčių medžių, jie jaučiasi puikiai. Būtent miško aplinkoje visada aktyvūs vabzdžiai, ko nepasakysi apie miestą ar miestelį. Beje, miesteliuose ypatingą vaidmenį turi parkų medžiai (seni ir drevėti) bei tvėniniai, tekančios upės.

Šikšnosparniai iš visų žinduolių jautriausiai paklūsta keturių metų laikų ciklui. Nuo spalio iki balandžio (labai šiltą pavasarį – iki kovo galo) jie glaudžiasi požeminėse žiemavietėse arba yra išskridę žiemoti į Vidurio ar Vakarų Europą. Miškuose tokių buveinių beveik nėra, nes visos jos – antropogeninės kilmės, sukurtos žmogaus: įvairūs rūšiai, slėptuvės, seni fortai, kariniai įtvirtinimai, požeminiai tuneliai. Juose visą žiemą tvyro aukštesnė nei nulio laipsnių temperatūra, tinkama drėgmė ir ramybė.

Pabudę ar parskridę iš žiemaviečių šikšnosparniai skraido ir medžioja sukdamiesi apie medžių šakas su sprogtančiais lapais – juos vilioja besisukantys vabzdžiai, kurių po ilgo ramybės ir badavimo laiko labai reikia. Tokiu metu šikšnosparniai skraido dar nenusileidus saulei. Kai kada jie gali skraidyti dieną – iki rūsies neidentifikuoti šikšnosparniai 2023 m. kovo gale 12 val. dienos stebėti sename juodalksnyne Kuršių nerijoje, netoli Preilos. Juos čia neabejotinai priviliojo vabzdžiai. Pavasario orai permainingi, kai kada jau pabudusiems aktyviems šikšnosparniams atvėsus tenka bent keletui dienų vėl miegoti.

Dabar derėtų papasakoti apie mūsų šikšnosparnių sandarą ir anatomiją. Šie žvėreliai gana maži, tik sunkiausi (rudasis ausylis) sveria

iki 40 gramų; kiti yra gerokai lengvesni ir mažesni, jų išskėstų sparnų tarpugalis siekia tik 20–30 cm. Rudojo nakvišos išplėsti sparnai siekia iki 36 centimetrų. Šikšnosparnių kūnas kresnas, kaklas nežymus. Visas žvėrelis padengtas tankiu kailiu. Akys didelės, šikšnosparnių rega puiki net naktį. Snukutis, ausys paprastai pliki. Būtent ausys ir klausa yra tai, kuo ypatingi šikšnosparniai – jie siųsdami ultragarso virpesius ir juos, atsimušusius (atsispindėjusius) nuo daiktų, šakų, vabzdžių ar žmonių sugaudami, priimdami savo ausimis, puikiai orientuojasi aplinkoje, medžioja net ir ypatingose sąlygose, pavyzdžiui – visiškoje tamsoje.

Tik šikšnosparniai turi sparnus, jie yra kur kas tobulesnis skrydžio įrankis už sklandančių žinduolių (sakykim – voverės skraiduolės) kūno šone esančias odos raukšles. Sparnai susideda iš plonos odos („šikšnos“), kuri ištempta ant priekinių galūnių pirštų. Įsivaizduokime savo rankos išplėstus pirštus – šikšnosparnio sparne pirmasis („nykštys“) yra mažas, turintis kibų nagą – „kabliuką“, 2–5 pirštų kaulai ištįsę, bet tvirti. Šiuos pirštus ištiesus, plėvė ištempinama; tą padaryti žvėreliui padeda odą laikanti trumpa užpakalinė galūnė (koja) ir uodega. Kojų nagai labai aštrūs, kibūs, jais laikydamasis šikšnosparnis pakimba žemyn galva ir miega, ilsisi, taip praleidžia žiemą.

Vasaros pradžioje patelės susirenka į veisimosi kolonijas – drevėse, inkiluose, po medžių žieve ar pastatų palėpėse jų būna dešimtys ar šimtai. Gimę jaunikliai būna pliki, jie prikimba prie motinos spenio ir laikosi už kailio; taip, nešinos vaikais, šikšnosparnių patelės skrenda medžioti. Jaunikliui augant, jis paliekamas kolonijoje; jei patelė žūtų ar pradingtų, jauniklis nebūtų paliktas be priežiūros, jį pamaitintų kita, svetima patelė. 5–6 savaičių jaunikliai jau gerai skraido ir patys geba pasigauti vabzdžius. Beje, vasarą patinai laikosi atskirose kolonijose. Vėliau jie pakrinka, apsistoja vis kitose tinkamose vietose ir būna aktyvūs iki rudens. Tada vakare juos pamatysi virš miško kelio, kirtavietės, vandens telkinio – kiekvienam jų per naktį reikia bent 1000 uodų.

Dvispalvis plikšny

AUTORIAUS nuotrauka

Pristatyti nauji kompanijos *Ponsse* tvarių kirtimų sprendimai

FinnMETKO paroda, kuri šiemet vyko Jämsä mieste rugpjūčio 29–31d., yra vienas iš svarbiausių Suomijos metų renginių. Jame demonstruojama miškininkystės, medienos ruošos, bioenergetikos, logistikos ir žemės kasimo darbų technika.

Viena didžiausių pasaulyje miško mašinų gamintoja Ponsse Plc (suom. Ponsse Oyj) šioje parodoje šiemet pristatė jų gaminamoje technikoje pritaikytus naujus sprendimus, kurie ne tik palengvina kasdieninį operatorių darbą, bet ir padeda miškų ūkio verslininkams vertinti miško mašinų produktyvumą bei pelningumą. Renginyje pirmą kartą demonstruotos naujos kartos medvežės PONSSE Elk ir PONSSE Wisent bei medkirčių galvutės H7. Ponsse yra pirmasis gamintojas pasaulyje, tam tikrą dalį miško mašinų gaminantis iš SSAB plieno, kuriam pagaminti nenaudojamas iškastinis kuras.

Siekama ateityje nenaudoti iškastinio kuro

Kompanija *Ponsse Plc* sukūrė medvežes *PONSSE Buffalo*, kuriose pakrovimo aikštelė pagaminta iš SSAB plieno. Ši medžiagų naudojimo koncepcija orientuota atskleisti apdirbimo galimybes ir miško mašinų gamyboje naudojamas naujas medžiagos savybes. Eksperimentinėse medvežėse tokia krovinio erdvė (platforma) skirta tik medžiagoms testuoti ir netaikoma serijinės gamybos modeliuose. Medžiagos koncepcija yra *FORWARD27* ekosistemos projekto dalis.

Naujos kartos medvežės PONSSE Wisent ir PONSSE Elk

Nauja *PONSSE Wisent* medvežė pasižymi didele keliamąja galia, lengvu valdymu ir padidintu produktyvumu skirtingo tankumo ir paklotės miške. Optimalus *PONSSE Wisent* svorio paskirstymas ir geometrija leidžia lengvai transportuoti rąstus net ir tokiose retinimo vietose, kuriose vyrauja tankus miškas ir auga kreivi medžiai.

PONSSE Elk medvežė taip pat patikimai dirba besikeičiančiomis oro sąlygomis bei gali medieną transportuoti įveikdama didelius atstumus. Naujoji *Elk* medvežė išsiskiria efektyvumu ir judrumu – įvertinant mašinos nedidelę masę, ji pasižymi nemaža keliamąja galia.

Naujosios medvežės turi erdvią kabiną su dideliais langais ir plo- nais langų statramsčiais, kurie užtikrina puikų matomumą visomis kryptimis. Kabinoje taip pat gali būti sumontuota *PONSSE* sėdynė, kuri efektyviai sumažina vibraciją.

Vairavimo komfortą pagerinanti kabinos pakabos sistema *PONSSE Active Cabin* yra medvežių *PONSSE Elk* ir *PONSSE Wisent* naujausia papildomos įrangos opcija. Važiuojant nelygiais miško ke- liais ar sudėtingo reljefo vietove, medvežių ergonomika ir našumas pagerėja, nes sistema efektyviai amortizuoja bet kokią apkrovą kabinai.

Naujoji medkirtės galvutė PONSSE H7

Naujoji *PONSSE H7* medkirtės galvutė pasižymi optimaliu ga- lios bei svorio santykiu, padidinančiu mašinos našumą. Patobulinus geometriją, naujoji *H7* galvutė lengvai įveikia didelio skersmens ka- mienus. Nauja ir pažangi *H7* medkirtės galvutės funkcija *PONSSE Active Speed* reguliuoja medkirtės galvutės greitį priklausomai nuo medžio rūšies ir kamieno skersmens. Tvirtos konstrukcijos, didelės pjovimo galios ir puikios sukibimo geometrijos dėka darbas naująja medkirtės galvute *H7* tampa dar greitesniu ir produktyvesniu.

PONSSE miško mašinų porankiai ir e-porankiai

Reguliuojami porankiai yra vienas iš naujų kompanijos *Ponsse Plc* sprendimų, skirtų miško mašinų ergonomikai pagerinti. Porankių padėtį galima reguliuoti pagal miško mašinos operatoriaus ūgį bei apimtį ir vairavimo stilių. Taip pritaikyti porankiai darbo metu žymiai

sumažina apkrovą operatoriaus kaklui ir pečiams. Kadangi porankio nustatymai išsaugomi atmintyje, operatoriui nereikia iš naujo jų reguliuoti kiekvienos pamainos pradžioje.

Įprasti *PONSSE* mašinų porankiai yra standartinėje medkirčių ir medvežių komplektacijoje, o *PONSSE* elektroninius porankius galima įsigyti kaip pasirenkamą papildomą opciją.

PONSSE Active Crane – jau ir C5, C6 krautuvuose

PONSSE Active Crane žymiai palengvina naudojimąsi kranu. Operatoriui nereikia kontroliuoti atskirų jungčių darbą: tereikia nukreipti medkirtės galvutę pageidaujama kryptimi ir nustatyti tinkamą greitį. Dėl galinio slopinimo funkcijos pjovimo operacija tampa dar sklandesnė.

Active Crane komplektuojama kaip papildoma įranga. Ji naudojama su *Opti 5G* valdymo sistema ir įsigyti ją bus galima tik nuo 2025 m. I ketvirčio.

Didelio tikslumo padėties nustatymas PONSSE mašinose

Naudodamasis *PONSSE* didelio tikslumo padėties nustatymo funkcija, mašinos operatorius gali matyti tikslią mašinos ir medkirtės galvutės vietą. Šiai funkcijai realizuoti panaudoti pažangūs navigacijos ir padėties nustatymo įrankiai bei *PONSSE Active Crane* sprendimai, todėl padėties nustatymo patikimumas yra tokio lygio, kokio įprastos sistemos dažniausiai užtikrinti negali.

Dėl didelio tikslumo padėties nustatymo funkcijos parodoma tiksliai medkirtės galvutės vieta monitoriaus žemėlapyje. Naudodamasis šia funkcija operatorius gali aiškiai identifikuoti vietas, kuriose reikia kirsti medžius ir kurių reikėtų vengti. Kiekvieno kelmo vieta įrašoma gamybos byloje, todėl medvežės operatorius gali stebėti medkirtės judėjimo kryptį ir judėti paskui ją.

Labai tikslios padėties nustatymo funkcija yra naudojama visose Suomijoje, Švedijoje ir Vokietijoje dirbančiose *PONSSE* medkirtėse, kurios turi *Active Crane* funkciją. Ši priemonė gali būti montuojama ir modifikuojant jau pagamintas medkirtes.

PONSSE Scale – belaidė krautuvų svarstyklių sistema

PONSSE Scale yra belaidė krautuvų svarstyklių sistema, kuri pasveria ir rūšiuoja krovinį, įrašo ir tvarko krovinio duomenis visuose darbų etapuose. Tokie tikslūs svorio matavimai užtikrina optimalias krautuvų apkrovas. Krovinio svėrimas yra pilnai automatizuotas tiek pakraunant, tiek ir iškraunant medieną. Jo metu registruojami išsamūs kiekvieno krovinio duomenys – įkėlimo duomenys, žurnalai ir matavimo tikslumas yra lengvai perskaitomose ataskaitose. *PONSSE Scale* pasižymi puikiu atsparumu oro sąlygoms, nes rezultatai pateikiami tikslūs ne tik karštomis vasaros, bet ir stingdančio šalčio dienomis.

PONSSE Scale galima montuoti visuose naujuose *PONSSE* medvežių modeliuose.

PONSSE Manager 2.0 – naujos kartos skaitmeninių paslaugų platforma

PONSSE Manager 2.0 yra naujos kartos skaitmeninių paslaugų ir miško mašinų valdymo sistemos platforma. Sistema leidžia klientams sekti savo miško mašinų vietą, našumo rodiklius ir degalų sąnaudas. Jos pagalba stebimas medynų augimas ir planų vykdymo eiga. Šia platforma galima valdyti mašinų transportavimą, priklausomai nuo sortimento, stebėti mašinų gamybos apimtis ir spausdinti matavimo sertifikatus.

Naudodami skaitmeninę platformą vartotojai gali sukurti pasirinktinį nukreipimo puslapį arba prietaisų skydelį, iš karto pasiekti svarbiausius duomenis. Svarbią informaciją galima greitai perskaityti, o pokyčius lengva pastebėti.

Daugiau informacijos: <https://manager2.ponsse.com/>

Siirrot Pro programa dabar taip pat gali būti integruota į Ponsse Manager 2.0.

Siirrot PRO yra mokama programėlė, skirta iš anksto planuoti mašinų transportavimą, stebėti jų transportavimą realiu laiku žemėlapyje, pranešti apie transportavimo etapus visose šalyse bei pagerinti greitai besikeičiančių situacijų darbo vietose efektyvumą. Naudojant programėlę palaikomas kasdieninis valdymas, išlaidų stebėjimas ir transportavimo optimizavimas transporto logistikos įmonėse. Daugiau informacijos: <https://transfer.fi/>

Ponsse Oyj inf.

Europos miškininkų orientavimosi sporto čempionate EFOL 2024

Rugpjūčio 10–15 dienomis Lenkijos mieste Olštynė vyko 30-asis, jubiliejinis Europos miškininkų orientavimosi sporto čempionatas (EFOL). Šis renginys kasmet suburia įvairių Europos šalių miškininkus, miškų savininkus bei jų šeimas. Čempionato dalyviai kviečiami išbandyti savo jėgas ne tik orientavimosi sporte, bet ir susipažinti su kitų šalių miškais bei miškininkystės tradicijomis. Kasmet čempionatas vyksta vis kitoje Europos šalyje, suteikdamas galimybę išbandyti savo jėgas įvairiose geografinėse ir klimato sąlygose. „EFOL – tai laiko patikrintas būdas stiprinti profesines žinias ir patirtį, taip pat savo ir savo šeimos sveikatą,“ – teigė EFOL valdybos prezidentas Martins Gaigals.

Komandų vadovams įteiktos atminimo dovanos

Šventinėje eisenoje – Lietuvos komanda

Čempionatas Lenkijoje šiemet subūrė įspūdingą dalyvių skaičių – net 425 miškininkus, miškų savininkus ir jų šeimos narius iš 14 Europos šalių. Lietuvai atstovavo 25 sportininkai: 17 vyrų ir 8 moterys, kurie ne tik dalyvavo, bet ir puikiai pasirodė.

Pirmąją dieną dalyviai ruošėsi artėjančioms varžyboms: po registracijos vyko treniruotės miške, leidusios susipažinti su vietovės ypatumais ir pasiruošti laukiančioms trasoms. Be fizinės veiklos, vyko ir

Valstybinių miškų urėdijos komanda

miškininkystės seminaras. Šiemet minima 100 metų sukaktis nuo Lenkijos Valstybinių miškų įkūrimo – šios institucijos valdomi miškai užima daugiau kaip 70 proc. šalies miškų. Seminare profesorius Piotr S. Miederski pristatė pranešimą „Miškų ištekliai ir miškų valdymas Lenkijoje“, kuris atskleidė šalies miškų valdymo ypatumus ir šiandienos iššūkius.

Čempionatas tradiciškai prasidėjo **sprinto** rungtimi, kuri vyko urbanizuotoje vietovėje, Olštyno mieste. Dalyviams teko orientuotis trasoje, pasižymintioje tankiu asfaltuotų kelių ir takų tinklu. Ši trasa pareikalavo itin greitų sprendimų ir tikslaus prabėgimo pasirinkimo. Po pirmosios rungties vyko iškilminga EFOL atidarymo ceremonija. Lietuvos komanda sprinto rungtyje pelnė net 9 medalius:

- M40 Svajūnas Pajaujis – 2 vieta;
- M45 Dalius Boguška – 3 vieta;
- M50 Audrius Smilgius – 2 vieta;
- M65 Ivan Ziaziulia – 1 vieta;
- W12 Smiltė Ziaziulytė – 1 vieta;
- W16 Ieva Boguškaitė – 1 vieta;
- W20 Goda Ziaziulytė – 1 vieta;
- W20 Emilija Staišiūnaitė – 2 vieta;
- W45 Agnė Grigaliūnaitė – 1 vieta.

Trečiąją renginio dieną sportininkai varžėsi **vidutinės trasos** rungtyje, Zadzrość miške, kuriame dominuoja spygliuočių medynai su gana tankiu pomiškiu. Trasa driekėsi per banguotą reljefą su mažais kalneliais ir įdubomis. Dalyviams reikėjo atidžiai planuoti savo prabėgimą, nes matomumas daugelyje vietų buvo ribotas, pasitaikė ir neperžengiamų pelkynų. Dėl ilgų distancijų, sudėtingo reljefo ir tam tikrų gamtinių kliūčių, trasa reikalavo ne tik geros orientavimosi technikos, bet ir fizinio pasirengimo. Lietuvos sportininkai vėl pasirodė puikiai, iškovodami 11 medalių:

Vidutinės trasos rungtyje (iš kairės) – J. Petrauskaitė, G. Ziaziulytė, E. Staišiūnaitė

I. Ziaziulia perduoda estafetę Z. Glazko

- M21 Marijonas Gipas – 3 vieta;
- M40 Svajūnas Pajaujis – 3 vieta;
- M45 Dalius Boguška – 2 vieta;
- M50 Audrius Smilgius – 1 vieta;
- M50 Ričardas Tėvelis – 3 vieta;
- M60 Alvydas Vengalis – 3 vieta;
- M50 Ivan Ziaziulia – 1 vieta;
- W12 Smiltė Ziaziulytė – 2 vieta;
- W20 Goda Ziaziulytė – 1 vieta;
- W20 Emilija Staišiūnaitė – 2 vieta;
- W45 Agnė Grigaliūnaitė – 2 vieta;

Kaip ir kasmet, viena EFOL varžybų diena skiriama **poilsui ir vietinės kultūros bei istorijos** pažinimui. Poilsio dieną dalyviai galėjo rinktis iš įvairių ekskursijų: pažintinė kelionė po Olštyną ir plaukimas baidarėmis, kruizas laivu Elbingo kanalu ir pasivaikščiojimas miške, Vilko Guolio – Hitlerio būstinės lankymas arba miškininkystės ekskursija Spychowo miškų urėdijoje. Vakare laukė įsimintinas 30-ojo Europos miškininkų orientavimosi čempionato jubiliejaus minėjimas Kortowo ežero pakrantėje. Šventė džiugino ne tik gera nuotaika, bet ir gardžiais

EFOL vėliava perduota kitų metų čempionato organizatoriams – Estijos atstovei

AUTORĖS ir EFOL archyvo (T. Ramezykowski, K. Dobek) nuotraukos

tradiciniais Lenkijos patiekalais bei gėrimais, kuriais dalyviai buvo vaišinami nemokamai.

Paskutinę, penktąją, čempionato dieną vyko **estafetės**. Sportininkai varžėsi Stary Dwór miškuose, kuriuos sudaro spygliuočių ir lapuočių medynų mozaika. Trasa buvo įvairi – vyravo tiek atviros, gerai matomos vietos, tiek tankios ir sunkiau prabėgamos zonos. Lietuviai estafetėse taip pat pademonstravo puikius rezultatus, iškovodami 3 medalius:

- M105 (LTU) – 2 vieta
 1. Truncė Darius; 2. Staišiūnas Vytautas;
 3. Vengalis Alvydas.
 OPEN1 (LTU) – 3 vieta
 1. Kančauskaitė Dalia;
 2. Petrauskaitė Justė.
 W20 (LTU) – 1 vieta
 1. Staišiūnaitė Emilija; 2. Ziaziulytė Goda.

Apdovanojus paskutinės rungties laimėtojus, čempionato uždarymo ceremonijos metu buvo paskelbta, kad 2025 metais EFOL varžybos vyks Estijoje. „Tegul EFOL himno žodžiai – „Žemėlapiai, kompasas, draugai ir saulėtos

Estafetės rungtyje M105 2 vietą užėmė A.Vengalis, V. Staišiūnas, D. Truncė

dienos!“ – stiprina mus ir įkvepia ruoštis kitų metų iššūkiams,“ – linkėjo organizatoriai.

Justė PETRAUSKAITĖ

Lietuvos komanda čempionatui pasibaigus

Vapsvavorė

PELKIŲ VĖJAI

JŪRATĖ VITKAUSKAITĖ

Rugpjūčio ilgesiui numalšinti bren-
du į savo mažytį rojų. Sakau rojų,
nes tokio mielo kampelio, kuria-
me išnyksta visi rūpesčiai, visos abejonės ar
klausimai, niekur kitur nesu radusi. Ir koku
metų laiku čia atečiau, visuomet randu tą
ypatingą ramybę, kokios žmogus ieškodamas
per gyvenimą praeina ne vieną kryžkelę.

Pradžioje kelią pastoja aukštos nužydėjusių
vingiorykščių šluotos. Perskrendus jomis
patenku į bebrų kanalų sudėtingu tinklu iš-

raizgytą žemapelkės pievą. Visada kanalai
būdavo pilni vandens. Tik ant aukštų viksvų
kupstų prisilaikant juodalksnių kamienų,
galėdavai vėžlio žingsniu judėti į priekį. Viet-
om ir visai drąsiai statai koją – graužikų melio-
racija ne tokia tanki. Dabar gi praskleidus ilgus
viksvų plaukus, pasimato išdžiūvusių kanalų
gylis. Bus koks metras, ne mažiau. Kai kurių
net ir dugnas sausas, gali eiti lyg apkasuose.
Tačiau kiti juodu dumblu apėję, smeigiant
pagaikštį, tas sulenda giliai į nežinią. Tokiam

juodam dumble, prisidengę nusvirusių viksvų
pavėsiu, kuo puikniausiai tarpsta žemapelkių
augalai: vilkakojės, sūdrai, rausta žinginių
burbuolės ir vis dar savo geltonus žiedus
skleidžia alergijų priešas – lakišius. Kur tik
randa tuštumą, paviršių raizgo pelkinis lipi-
kas. Ne visi drėgmę mylintys žiedai braido
vandeniu. Raudoklės, kemerai ar pelkinė usnis
pakenčia ir mažesnę drėgmę, tačiau jų šaknys
vis vien skverbiasi link vandens gurkšnio.
Nors rudens tik pati pradžia, dar pačiam

Rausta pelkinio žinginio burbuolė

Tobulas ožkarozės žiedas

gražume išskleisti balti pelkinio saliaivo skėčiai – linguoja pabaly ir džiaugiasi nutūpusiu drugiu ar lengvu vabalėliu. O tarp žolynų stiebų savo tinklus išraizgo vapsvavorės. Gražuolės vorės prijuočia feministinėms pažiūroms: patinėliui atlikus giminės pratęsimo pareigą, jis tampa nebenaudingas ir patelė jį sukremta. Toks jau tas gamtos dėsnis.

Einu iššliaužiotom brydėm – sunkios bebrų uodegų ližės neblogus takus praskynė. Vietom paparčiais iškloti guoliai – stirnomis čia irgi rojus, ne tik man vienai. Tačiau nei stirnų, nei kitos gyvasties, apart drugelių ir nematomų giesmininkų balsų nematau ir negirdžiu. Ne vėjas žaidžiantis juodalksnių lapais kaltas, ne. Nors aš gyvūnų nematau, tačiau jie mane puikiai mato, arba girdi. Ir vengdami akistatos, slepiasi tamsiuose šešėliuose. Nėra žmonių – nėra problemų. Aš su jais pilnai sutinku. Ir man šiame mažutėliame rojuje nereikia žmonių. Tegul vėjas geriau šiurena viksvas ir glosto juodųjų medžių kamienus. Tegul nardo juose žaisdamas gaudynių pats su savimi. Man patinka toji mįslinga vėjo kalba. O pelkėse jis dar ir kitoks nei miške ar laukuose. Pelkių vėjas žaismingas lyg vaikas, vieną akimirką supasi alksnių viršūnėse, kitą – jau švelniai glamonėja gležną ožkarozės žiedą. Tai juodas šaltėksnių kekes siūbuoja, tai pažeme žolynais nuvinguriuoja. Ir visur jo pilna, visur jo gyva – džiaugsmą nešantis vėjas.

Valandėlę kitą noriu skirti ramiam pamąstymui. Pasirenku aukštą kupstą priešais bebro trobą ir prisėdusi atremiu nugarą į juodojo alksnio kamieną. Iš kuprinės ištraukiu vandens gertuvę ir keldama prie lūpų garsiai sakau:

– Sveiks, bebre!

Man atsiliepia gervės. Kažkur gretimose pievose visa popietę jos šūkcioja. O bebras taip ir nepanoro pasilabinti. Tačiau aš jį suprantu – jis baisiai užsiėmęs savo reikalais. Ir tegu. Juk privalo pateisinti savo pelnytą darbštuolio vardą. Tik žiogai nepailsdami aplinkui čirpia jiems patiems tesuprantamą kantatą.

Akimirkai vėjas nutyla, tačiau, žiūrėk, pailsėjęs vėl sklaido alksnių lapus ir šie virpa, iš paskutiniųjų stengiasi man papasakoti savo paslaptis. Ką gali žmogus – juk nei vėjo, nei medžių, nei skrendančios kamanės jis nesupranta.

Bebro troba

Juodo dumblo bebrų takai

Ant ežero kranto esanti šventykla. Visos šventyklos priklauso šeimai, šeimų grupei ar klanui. Turistams galima iš išorės apžiūrėti, vidun leidžiama užėiti tik šeimos nariams, šių tradicijų paisoma.

Kelionė į kitą pasaulio pusę. Indonezija. Balio sala.

EGLĖ JANULEVIČIŪTĖ-GUIMERA

Atsigėrus balietiškos kavos judėsime toliau. Tiesa, jeigu Bali kofi užsisakysite bet kokioje kavinėje, puodelio dugne rasite nuosėdų. Tikra balietiška kava plikoma paprastuoju būdu: suberiama maltos kavos ir užplikoma karštu vandeniu. Pasirodo aš visuomet geriu tokią, man ji skaniausia. Kaip kažkada sakiau, kelionės, tai savo paties mozaikos surinkimas plačiajame pasaulyje.

(Tęsinys. Pradžia – nr. 8)

Keletas žodžių apie tą mozaiką, apie praeitus gyvenimus. Aišku, ši kartą iš Balio kultūros perspektyvos.

Kaip minėjau, Balis primena mažąją Indiją. Religinės tradicijos vienodos: dievybių skulptūrų dabinimas gėlėmis, kasdienis atnašų su smilkalais aukojimas, tokios pat šventovės ir jose garbinami Dievai. Tikėjimas sielos amžinuoju gyvenimu, nors iš tikrųjų siela tai šio gyvenimo programa, o tik dvasia yra amžinoji dalis, kuri visuomet sujungta su dieviškuoju „kompiuteriu“. Tik ryšys su juo, kaip ir *wifi* atokiose vietovėse, ne visuomet apčiuopiamas. Bet, sako, ten aukštai, ties tuo dirbama. Kad kiekvienas turėtų galimybę pajauti asmeninį ryšį su savo dangumi.

Taigi baliečiai tiki ir nuoširdžiai gerbia karmos dėsnius. Kartą mus vežė vietinis taksistas. Aš visuomet pasinaudoju galimybe, jei tik kalba angliškai, išklausinėti įdomybių iš pirmų lūpų. „Aš darau taip, kaip pats

norėčiau, kad man būtų duota. Jeigu aš padarysiu kažkam gera ir man padarys kitas gera. Jei šitam gyvenime aš būsiu doras, tai kitame gyvenime geriau“, – laužyta anglų kalba pasakojo taksistas.

Sutinku, tai gan žemiškas požiūris, besisukantis apie paprastą buitiską gerovę: darau gerai, kad man irgi būtų gerai. Anas taksistas buvo net be šlepečių, o automobilis toks senas, kad galėjo subyrėti bet kuriuo metu. Bet, pasak jų, palaikėme vietinį verslą, o ne monopoliją. Puikiai veikianti *Grab* programėlė Balyje leidžia pigiai ir patogiai judėti po salą, be jos tikrai neapsiejome. Kur tik galėjome naudojome ir vietinių paslaugomis.

Tradicija dėl karmos verta dėmesio, daug reikalų galėtų pagerinti bet kurioje šalyje. Balyje galima buvo nerakinti nė namų durų, nė išsinuomoto motorolerio. Visiškai saugu palikti jį gatvėje, ant rankenos užmaiti šalmą ir niekas nesikėsins. Svarbu užsirašyti mopedo numerį, nes tarp šimtų esančių gatvėje galima neatrasti savojo.

Bešnekant su taksi vairuotoju apie karmą, išsikalbėjome apie mirtį, Anapilį ir laidojimo tradicijas. Jeigu matėte filmą „Valgyk, melskis, mylėk“, iš senio Ketu'o lūpų skambėjo žodžiai: „Kremavimas – linksmas renginys. Juk baigiasi žemiški darbai, susijungiamo su visuma, iki kitos reinkarnacijos“.

Tačiau kremavimas Balyje ne visiems įkandama. „Ten, *Ubude*, gyvena turtingi, jie gali sau leisti kiekvieną atskirai kremuoti. Čia, šiaurėje, mes, ūkininkai neturtingi, kartą per du metus organizuojame bendrą kremaciją. Susimetame ir suvežame numirusius ritualiniam sudeginimui“, – labai paprastais žodžiais paaiškino vairuotojas.

Mėginau išvaizduoti kaip visa tai vyksta ir mano vaizduotė užstrigo... Tuomet išsiklausinėčiau iki detalių.

Pasirodo, kremavimo procesas kainuoja 40 milijonų balietiško rupijū, tai apie 2,5 tūkstančių eurų. Vienai šeimai tai labai dideli pinigai ir neleidžiama prabanga. Pasimirus gentainiui, jis palaidojamas...

laikinai. Kiek pakasant po žeme. Atėjus laikui, kaip sakiau, kartą per du metus, palaikai iškasami ir suvežami į kremavimo šventyklą. Ant specialių metalinių gultų, sandėliuojamų čia pat prie šventyklos, jie rituališkai atiduodami ugnies dievams.

Kad jau pradėjau apie balietišką Anapilį, tai ir pratėsiu šią temą.

Anas vairuotojas buvo iš *Kintamani*, kaimo salos šiaurėje. Derlingos žemės apšodintos pomidorais, svogūnais, špinatais ir kitomis daržovėmis. Nenuitdami gieda gaidžiai, kurie laikomi ne tik naminių paukščių giminei pratėsti, bet ir peštynėms. Jos Balyje labai populiarios. Ir be proto daug musių. Sako, dėl žemdirbystės. Kas ten supras. Per muses nei pailsėti kur prisėdus, nei lauko kavinėje pavalgyti. Bet draugiški baliečiai vis kažką sugalvodavo, valgant atnešdavo ventiliatorių musėms nubaidyti, o kambariuose prašydavo nepalikti atvirų durų. Bet dieviškas šventų kalnų grožis, dievų alsavimas tiesiai veidan taip pat su niekuo nepalyginami. Mat jas šunes tas muses.

Apsistojome viešbutyje ant *Batur* ežero kranto. Aš jau žinojau, ko noriu ir šis pasirinkimas buvo tikslingas.

Batur ežeras susiformavo prieš daugiau nei 20 tūkstančių metų aktyviame to paties vardo ugnikalnio kraterio. Jo gylis iki 100 metrų, o plotas – 140 kvadratinį kilometrų. Tai vienas didžiausių pasaulyje kraterio esančių ežerų. Legenda byloja, kad ežerą maitina jo gilumose esantys vienuolika šaltinių, kurie net didžiausiomis sausromis neleidžia jam nusekti. Ežero vandens lygis visuomet vienodas. *Batur* kalnas (1717 m) salos gyventojams – šventas. Paskutinis didysis išsiveržimas buvo 1967 metais. Nuo to laiko ugnikalnis nemiega, vis paleidžia pelenų debesis. Kai 2000 metais išmestų viršun pelenų kiekis buvo rekordiška didelis bei siekė 300 metrų aukštį, visi manė, kad *Batur'as* tikrai išsivers. Tikintieji susitelkę draugėn, meldėsi ir prašė dievų pagalbos. Kad šventasis kalnas kuriam laikui užmigtu ir neatneštų praradimų, susivieniję pasiuvo kalnui šventąjį sarongą. Pirmoje dalyje pasakojau, kas tai per drabužis ir kokią sakralinę prasmę turi. Be sarongo neįeisi į jokią šventyklą, o vietiniai kasdien dėvi šį tradicinį sijoną. Galima tik įsivaizduoti, kiek kilometrų ilgio sarongas buvo pasiūtas. Buvo organizuota religinė ceremonija ir juo baliečiai apjuosė visą kalno „liemenį“. Ugnikalnis nuo to laiko tikrai nebuvo išsiveržęs.

Kitapus ežero matosi dar vienas šventas kalnas tai *Abang* (2152 m). Jei gu pakiltume šlaitu, pamatytume, kad už jo stūkso kitas aukščiausias Balio kalnas, ugnikalnis *Agung*. Jo viršūnės siekia 3142 metrus aukščio virš jūros lygio. Šis kalnas laikomas irgi šventu, net minimas kaip pasaulio dievų buveinė. Tai akyvus ugnikalnis. Vienas stipresnių išsiveržimų vyko 2017 m., vėliau 2018 m. Atšaukti aplinkinių regionų skrydžiai dėl galimo jo išsiveržimo buvo ir 2019 metais.

Išpūdingas ir nepakartojamas trijų šventų kalnų ir ežero peizažas turi ir ikiistorinę gimimo pradžią. Pasak geologų ir kitų ekspertų, kurie palyginus neseniai pradėjo tyrinėti šį salos kraštovaizdį, prieš 500 tūkstančių metų buvęs ypatingai stiprus *Batur* ugnikalnio išsiveržimas ir pradėjo formuoti šią kalderą. Kita stiprus išsiveržimas buvęs prieš 300 tūkstančių metų, dalinai sunaikinęs *Abang* kalną. Eilės išsiveržimų ir metų erozijos gamtos architektai ir suformavo šventą ežerą. Taigi Balio šiaurinės dalies kūrimasis yra tikras gamtos statybos paveldas. Ugnikalnių iššauktais kataklizmais gamta sukūrė unikalų kraštovaizdį, pritraukiantį lankytojus iš viso pasaulio. To laikmečio sustingusi lava naudota Balio šventyklų statybai.

Kaip bebūtų įdomu ir keista, La Palmos didžiojo kraterio *Caldera de Taburiente* kūrimosi procesas kone identiškas. Tik čia netyvuliuoja ežeras, pagirdantis salos gyventojus kaip *Batur*, tačiau čia teka gėlo vandens upė, atliekanti tą pačią funkciją. Vis tik vietiniai žinovai sako, kad La Palmoje, po didžiuoju krateriu yra ir požeminis didelis gėlo vandens rezervuaras. Na ir dievų čia taip pat ne vienas.

Tačiau grįžtu į Balį ir tęsiame kelionę. →

Kaimas kitoje ežero pusėje, kuriame gyvena atsiskyrėlių gentys Bali-Aga

Kintamani apylinkėse užsiimama žemės ūkiu. Svogūnų laukas

Banyan medis milžiniškas, iš lajos žemyn nutysusios šakos labiau primena žemyn augančias šaknis

AUTORE'S nuotraukos

Prie įėjimo į šventyklą stovi liūtai. Skulptūros gąsdinančiais veidais ir išsprogusiomis akimis. Tokios veido išraiškos turi atbaidyti piktąsias dvasias ir apsaugoti

Po medžiū sukrautos mirusiųjų kaukolės

Šiaudų stogeliais pridengti neseniai paguldyti palaikai, ant kurių gausiai pridėta įvairių rakandų, buities daiktų

Galima tik įsivaizduoti jausmą, kuris apima plaukiant motorine valtimi ežeru, esančiu tarp trijų šventų kalnų ir su tokia įdomia šimtatūkstantine metų biografija. Apie dvidešimt minučių motoriniu laiveliu skyrė vieną krantą nuo kito, kuriame ir lankėme kiek makabriškas kapines. Tai autentiškos ir vienintelės pasaulyje tokios originalios, dabar saugomos kaip kultūrinis paveldas, kapinės. Internetu galima rasti, kad tai mirusiųjų kaimas, bet tai grynas išmislas turistams privilioti. Kapinaitės priklauso *Trunyan* kaimui, kuriame gyvena viena archajiškų uždarų Balio genčių, vadinamų *Bali-Aga* (kalnų gyventojai). Pasak žinovų, tai pirmųjų baliečių, iki atsikraustant gyventojams iš Javos salos XV a., palikuonys. Jie taip ir neprisitaikė prie bendruomenės gyvenimo ir liko uždara gentimi. Net kolonistų laikais nepavyko jų pavergti. Gentis išsaugojo savo tradicijas, kultūrą, gyvenimo būdą, kalbos dialektas čia kitoks nei visoje saloje. Rašoma, kad šiai kalbai daugiau nei tūkstantis metų.

Kaimas yra tarp keturių stačių uolų sienų. Vidun veda keturi keliai. Iki saulės laidos visi gyventojai turi sugrįžti į savo namus. Kaimo gyventojai išpažįsta savotišką pagonybę: garbina buities rakandus, žvaigždes, visas gamtos stichijas. Vyrų čia lig šiol nešioja ilgus plaukus, supintus į kasą. Įdomu buvo išgirsti tokių atsiskyrėlių gimstamumo kontroliavimo politiką. Laikoma, kad normalu šeimoje turėti ne daugiau keturių vaikų. Sakysite, kaip gi sukontroliuoti pagonybėje užstrigusius pirmų žmonių? Aš irgi nepatikėjau, pasirodo vaikams skiriami tik keturi vardai. Jei gimsta penktas, jam tenka toks pat vardas kaip ir pirmojo. Vaikas ne yla, maiše nepaslėpsi.

Anksčiau *Bali-Agos* gyveno visiškai uždara gyvenimą, nebendraudavo su kitomis bendruomenėmis. Ką jau kalbėti apie turistus. Vedami ekonominių sumetimų, jie po truputį atveria kaimo duris ir lankytojams. Mat iki šiol kaimas gyvendavo iš savo žemės ūkio ir žvejybos. Bendruomenėje esančios dvi kastos padalino žmones į turtingesnius ir labiau vargingus. Jeigu anksčiau gautą derlių ar laimikį visi dalindavosi draugiškai, tai į senas tradicijas įsivėlė verslo nešama nelygybė. Išgyvenimui teko įsileisti turistus. Aišku, nė vienas gidas nerekomenduoja eiti žioplinėti į kaimą. Net neplukdo jeigu ir paprašai. Nevalia, sako, trikdyti, jie keisti. „Jausitės nepatogiai“, – pasakė laivelio vairuotojas, pirštu rodydamas į kaimo esančią prieplauką. Iš jos turės mus pasitikti vietinis vedlys, kuriam bus sumokėtas mokestis. Yra susitarimas su vietiniais. Krante

esantys laivelių nuomotojai moka duoklę atsiskyrėlių kaimo „verslininkams“, kurie visuomet atplaukia pasiimti dividendų ir palydi lankytojus iki garsiųjų kapinių.

Kaimo pavadinimas reiškia „kvepiantį medį“. O kapinaičių paslaptis ir yra šio medžio paslapties šydu apgaubta.

Kapinaitės iš bet kurios vietos, ar iš kaimo, ar iš kito kranto, galima pasiekti tik valtimi. Jos įkurtos ant ežero kranto, kur auga milžiniškas medis žemyn, tarsi kasomis, nukarusiomis storomis gijomis. Gijos primena šaknis, tad rodos, kad medis nuo pat viršūnės su žeme susijungęs ir išorinėmis šaknimis. Šiam šventam medžiui, kuris vadinasi *Banyan* (Balyje tokių daug ir visi jie šventi, visi apjuosti sarongais), 1100 metų. Medis bekvapis, bet jo gebėjimas sugerti visus išorinius kvapus yra daugiau nei stebuklingas.

Bali-Agos po šiuo medžiu ir guldo savo mirusiuosius. Iš kaimo atplukdo valtele ir palieka po medžiu. Atiduoda gamtai.

Kapinaitės nedidelės, kokių 100 m². Čia pat matėsi šviežiai audeklan suvyniotas vyriškis, toliau kitas. Šalia mirusiojo buvo jo nuotrauka, virš bedvasio kūno suręstas bloznan šiaudų stogelis. Aplink apkrauta visokių, neva po mirties reikalingų buities rakandų: nuo lėkščių, molinių puodų, skėčių iki muilo ir dantų šepetėlių. Gretimam krašte jau nemenka šio buitinio gėrio sustumta krūva. Sakytum, kažkas miške šiukšles būtų papylęs. Vietiniams grožis nelabai svarbu. Perspėjo, kad nieko neimtume. Dievaž, apie europiečius nekokia čia nuomonė.

Kai palaikai sunyksta, kaukoles, tarsi į lentyną, sukrauna arčiau medžio. Vietinis gidas net keletą kartų pakartojo, neva, medis sugeria visus kvapus. Net jeigu į kapines užėisi pasikvepinęs kvepalais, jų čia negalėsi užuosti. Tik išėjęs toliau vėl atgausi savąjį kvapą. Ir tikra teisybė, kapinaitėse tvyrojo grynas miško oras. Na ir kiek keista atmosfera.

Kapinėse laidojami ne visi genties žmonės. Pasirodo amžinajam poilsiui po medžiu atgulti leidžiama tik vedusiems ir sava mirtimi išėjusiems anapilin. Nei žuvę, nei viengungiai čia nepriimami. Pasako gido, jie laidojami kaip ir visi, gretimame kaime yra ir tradicinės kapinės.

Balis toks mažas, tiesiog taškas žemėlapyje, o tiek įdomaus apie jį norisi papasakoti. Tad palieku dar dalį istorijos, kurioje naktinis kopimas į šventąjį Batur ugnikalnį, maudynės karštuose terminiuose baseinuose, didžiulis balto smėlio paplūdimys ir skaniausias pasaulyje jūros gėrybės.

(*Tęsinys – kitame numeryje*)

Vytautas Kuzmickas

1945 01 01 – 2024 08 29

Baigiantis vasarai, rugpjūčio mėnesio 29 dieną, po ilgos ir sunkios ligos mirė buvusios Veisiejų miškų urėdijos miškų urėdas VYTAS KUZMICKAS.

Vytautas Kuzmickas gimė 1945 m. sausio mėn. 1 d. Alytaus rajono Kelmanonių kaime. Mokėsi Balbieriškio vidurinėje mokykloje. Po mokyklos baigimo įstojo į LŽŪA miškų ūkio fakultetą, kurį baigęs 1971 m. pradėjo dirbti Veisiejų miškų ūkyje.

1971–1973 m. dirbo miškų ūkio miško želdinimo inžinieriumi, 1973–1990 m. – vyriausiasis miškininkas, 1990–1992 m. – miškų urėdo pavaduotojas, 1992–1999 m. ėjo miškų urėdo pareigas. Nuo 1999 m. ėmė dirbti Druskininkų regioniname aplinkos apsaugos departamente, kuriame darbuos iki išėjimo į pensiją.

Algirdas Brukas ir Gintautas Mozgeris knygoje „Lietuvos didžiagirės“ rašo: „Tam labai pasitarnavo Veisiejų miškų ūkio atkūrimas 1957 m. Tuomet ūkis apėmė ne tik didžiagirę, bet ir nuo jos į šiaurę didelę teritoriją, nusidriekusią iki Krosnos ir Dusios bei Metelių ežerų. Tad darbų apimtys buvo didžiulės. Kai kuriais metais ūkis želdė daugiau kaip po tūkstantį ha plotą, o ir 1970 m. dar pasodino 840 ha medynų. Paskutinį sovietmečio dešimtmetį buvo sodinama po 150 ha. Iš viso po Antrojo pasaulinio karo apželdinta apie 8000 ha girioje įsiterpusių ir prie jos prisišliejusių dykviečių bei nederlingų žemių.“

Taigi Vytautas būdamas atsakingu už miško želdinimą ir jaunuolynų ugdymą turėjo rūpestėlių. Reikėjo stengtis, kad jaunuolynai būtų išugdyti laiku ir kokybiškai, dykvietės ir kirtavietės savalaikiai apželdintos. Tam jis dėjo visas pastangas. Matydami, kaip žaliuoja ir veši buvę mūsų želdiniai, žinome, kad tai dalelė Vyto gyvenimo.

Dzūkijos miškai labai sausi, dega nuo mažos kibirkštėlės. Rūpestis priešgaisrine miškų apsauga buvo viena iš Vyto Kuzmicko darbo sričių.

Sakoma, kad per gyvenimą reikia užauginti vaikus, pasodinti medį ir pastatyti namą. Kartu su žmona Ramute Vytautas užaugino dukrą ir sūnų miškininką, pastatė ir įrengė gražiai apželdintą sodybą Veisiejų miestelyje bei pasodino daugybę medžių.

Taigi, jis įvykdė visas gyvenimo užduotis.

Šią sunkią netekties valandą nuoširdžiai užjaučiame žmoną Ramutę, dukrą Ingridą ir sūnų Rytį.

Amžinoji šviesa Jam tešviečia.

Vytautas STACEVIČIUS

Į briedę - obuoliais

VYTAUTAS RIBIKAUSKAS

VYTAUTO KNYVOS NUOTRAUKA

Dabar girių karalių – briedžių patinų medžioklės prasideda rugpjūčio 15 d., o patelių ir jauniklių – spalio pirmąją. Briedžių Lietuvoje pastebimai gausėja: dažnėja girių karalių susidūrimai su autotransporto priemonėmis keliuose, miškininkai skundžiasi, jog šie žvėrys niokoja miškų jaunuolynus, padažnėjo brakonierių sudorotų briedžių skaičius – šiuos žvėris smaugti išsigudrino net kilpininkai, o ir sumedžiojama jų kasmet vis daugiau. Panaikinus sumedžiojimo limitus tauriesiems elniams, liko tik briedžiai ir vilkai, kuriems dar vis nustatomas leistinų sumedžioti žvėrių skaičius. Jeigu vilkams tas skaičius nustatomas visai Lietuvos teritorijai, tai briedžiams limitai nustatomi atskirai kiekvienam medžioklės plotų vienetui. Pagal medžioklės taisykles briedžių skaičius turėtų būti nustatomas taip vadinamų mikropopuliacijų teritorijose ir pagal tai nustatomas jų sumedžiojimo limitas toje teritorijoje. Mikropopuliacijos teritorijoje esantiems medžioklės plotų vienetams bendras limitas paskirstomas atsižvelgiant į medžioklės ploto vienetą esančių miškų plotą, medžiotojų pateikiamą briedžių apskaitą, miškui daromą žalą, sumedžiojimo rezultatus. Tačiau pasitaiko keistų situacijų, kai medžioklės plotų valdytojams, kurių medžioklės plotų vienetu yra tik vienas kiek didesnis 319 ha ploto miškas ir keletas laukuose išsimėčiusių mažų miškelių, kai bendras miško plotas užima apie 400 ha, skiriamas didesnis arba toks pat briedžių sumedžiojimo limitas kaip kaimynystėje esančiam medžioklės plotų vienetui su 5000 ha miško masyvų. Miškelyje, kuris yra ant briedžių migracijos tarp didelių miško masyvų tako, žinoma, galima sumedžioti daug žvėrių, tačiau reikėtų skatinti medžiotojus medžioti savus toje teritorijoje nuolatos gyvenančius ir besiveisiančius žvėris, o ne propaguoti savo laiku buvusį madingą lozungą: šaudykime viską – žvėrys ateis iš kitų miškų. Ypač šis lozungas tiko medžioklės plotams, esantiems kaimynystėje su miškų urėdijų profesionalios medžioklės plotais, kuriuose žvėrių visada būna daugiau. Buvau įsitikinęs, kad šis lozungas jau išgyvendintas, bet... Re-

torinis klausimas Komisijai – kiek 300ha miške gali nuolatos gyventi suaugusių, jauniklius vedančių briedžių patelių? Ir kiek jų ten turėtų gyventi, kad būtų leidžiama sumedžioti 4 žvėris? Gerai nors tai, kad kaimynams pradėjus reikšti nepasitikėjimą Komisija, du paskutinius sezonus 300 ha miškelyje leidžiama sumedžioti tik 2 girių karalius, beje, kaip ir 5000 ha miško masyvą turintiems kaimynams.

Nutiko tai seniai, gal prieš kokias 50 metų. Rugsėjo viduryje nukreipti šautuvo vamzdžius į briedę nebuvo galima. Netgi nežinau, ar būtų galima šūvius į žvėrį pripažinti būtinąja gintimi, jeigu briedė būtų peržengusi tą dabar madingą raudonąją liniją...

Sudėtingas bokštelio remontas, kai įrankis tik medžioklinis peilis

Saulei dar kybant aukštai virš miško, šernų patykoti atvažiavau į Dubravos girios Viršuziglio pamiškę, kur miškinės kiaulės buvo įnikusios lankyti „Pirmūno“ kolūkio mišinių lauke. Mišiniai buvo auginami sėklai, tad rugsėjo viduryje dar nebuvo nupjauti, o bebaigią nokti pašariniai žirniai ir jau pilnai prinokusios avizos ilgašnipiams maitintis labai tiko.

Būrelio medžiotojas šaltkalvis Antanas ką tik buvo sukonstravęs kilnojamą bokštelį, kurį patogiu buvo pasistatyti viduryje javų lauko. Tokio bokštelio pirminis modelis (vėliau jis buvo ištobulintas iki labai patogaus transportuoti, greitai surenkamo ir patogaus sėdėti įrenginio) buvo labai primityvus: prie traktorinių lėkštinių akėčių gana didelio diametro plieninės lėkštės buvo privirinti trys metalinio vamzdžio galiukai, į kuriuos įkišdavai medines karteles – ir bokštelis paruoštas.

Kadangi toje palaukėje šernų tykoti važiavau ne kartą, neišmontuotą bokštelį palikdavau miške, eglučių tankmėje. Tačiau šį kartą atvykęs į medžioklės vietą slėptuvėje bokštelio neradau. Kiek palandžiojęs eglučių tankmėje, suradau tik metalinę lėkštę,

o medinės atramų kartelės buvo nupjautos (kaip vėliau paaiškėjo, tai padarė vieno žinomo sovietmečio laikų gamtosauugininko tėvas, mūsų būrelio medžiotojas – veteranas, žinoma, ne iš piktos valios, o galvodamas, kad sunaikina brakonieriaus įrenginį, nes tokių bokštelių būrelyje dar nebuvo naudojama, o mišinių laukas plytėjo kaip tik prie šio žmogaus sodybos). Kadangi neturėjau nei kirvio, nei pjūklo, medžiokliniu peiliu bokšteliu atramas pasigaminau iš patręšusio juodalksnio kartelių, kurias peiliu apdoroti buvo lengviau nei tvirtas sausas eglines. Žinoma įlipti į tokį bokstelį buvo gana sudėtinga, nes reikėjo elgtis atsargiai, kad gana plonos patręšusio alksnio kartelės nesulūžtų. Tačiau buvau karstymosi po medžius profesionalas, tad netrukus jau sėdėjau bokštelyje, pastatyta mišinių lauko viduryje.

Vietoj šernų – įžūli briedė

Vos man įsitaisius bokštelyje ir pritvirtinus prie šautuvo vamzdžių prožektorių, miško pakraščio brūzgyne pasigirdo garsus traškesys ir į mišinius išžirgliojo stambuolė briedė, o kiek atsilikęs nuo jos išsistaipe ilgakojis jau gerokai užtelėjęs briedžiukas.

Daug nesizvalgydama briedė, aukštai kilnodama kojas susipynusių tarpusavyje pelėžirnių kilime, patraukė tiesiai link manęs, o briedžiukas sekė iš paskos atsilikęs nuo motinos kokius 20 žingsnių. Briedžių kaimynystė man visai nepatiko, nes ten, kur maitinasi briedžiai, tikėtis ateinančių šernų tikrai neverta. Todėl norėdamas iš lauko išvaryti girios karalienę, pradėjau šūkauti, mojuoti šautuvu, paspiginau jai į akis ryškia prožektoriaus šviesa. Tačiau visos šios pastangos rezultato nedavė. Briedė tik suglaudė ausis ir paspartino žingsnį, kas liudijo, kad link manęs ji eina ne iš smalsumo. Neapsisprendęs, kaip elgtis, sustojo tik briedžiukas. Tada man galvon toptelėjo mintis, ar tik nebus čia ta pati briedė, kurią prieš mėnesį buvau išvaręs iš Girionių kolektyvinių sodų. Tik tada prie briedės artinausi aš, bandydamas ją išgąsdinti, o dabar, atvirksčiai, briedė ėjo prie manęs, ko gero, norėdama atsirevanšuoti ir mane išginti iš jos pamėgto maitinimosi ploto. Knygose buvau skaitęs, kokios tvirtos yra briedžių priekinės kojos, jog suaugęs stambus briedis su jomis gali išblaškyti net kelių vilkų gaują ar pritrenkti mešką, tad suskaldyti į šipulius sutręšusias bokšteliu atramas briedei būtų vieni juokai. Taip pagalvojus, net nejauku pasidarė. Reikėjo kažko imtis. Šaudyti į orą ir taip, galbūt, nuvaryti žvėrį nesinorėjo, nes dar vis tikėjaisi

sulaukti šernų. Be to, jeigu čia ta pati briedė sodininkė, šūvių ji visiškai nebijojo.

Į briedę ne kulkomis, o obuoliais

Kai žvėris prie bokšteliu priartėjo per 10 žingsnių, prisiminiau turįs pilnas kišenes prisigrūdęs rudeninių obuolių, tad traukiau juos iš kišenių ir pradėjau svaidyti į briedę. Obuoliais pataikant tai į žvėries šoną, tai į kaklą ar galvą, girios karalienė kiek sulėtino žingsnį, o, kai vienas obuolys kliuvo į nukarusią viršutinę lūpą, briedė sustojo, papurtė galvą ir kurį laiką dėsė, tartum neapsispręsdama: ar tęsti ataką, ar trauktis atgal į mišką. Kad padėčiau jai apsispręsti trauktis, paskutinį obuolį ketinau mesti kiek įmanoma tvirčiau, tačiau, užsimojus metimui, per daug pasvirau į priekį ir svorio neišlaikiusi lūžo viena bokšteliu atrama. Su triukšmu žnektelėjau žemėn, pamiršęs briedę ir tik stengdamasis saugoti šautuvą, kad nesulūžtų buožė, kuri ir taip jau buvo suskilusi nuo šūvių atatrakos, nes pats užtaisydamas šovinius mėgau kiek padidinti parako normą, atseit, kad šūvis stipresnis būtų. Šautuvas nebuvo užtaisytas, tad pavojingo šūvio būti negalėjo. Krisdamas į metalinę lėkštę skaudžiai susitrenkiau sėdyne, tačiau šautuvą pavyko išsaugoti sveiką, net prožektoriaus stiklas nesuskilo. Tačiau triukšmo išsigandusi nors ir nenoromis į mišką pasitraukė briedė, nusivesdama ir savo atžalą. Kadangi medžiotojai, paprastai, yra atklūs, vargais ne galais medžiokliniu peiliu vėl pasigaminau atramas bokšteliu,

AUTORIAUS nuotrauka

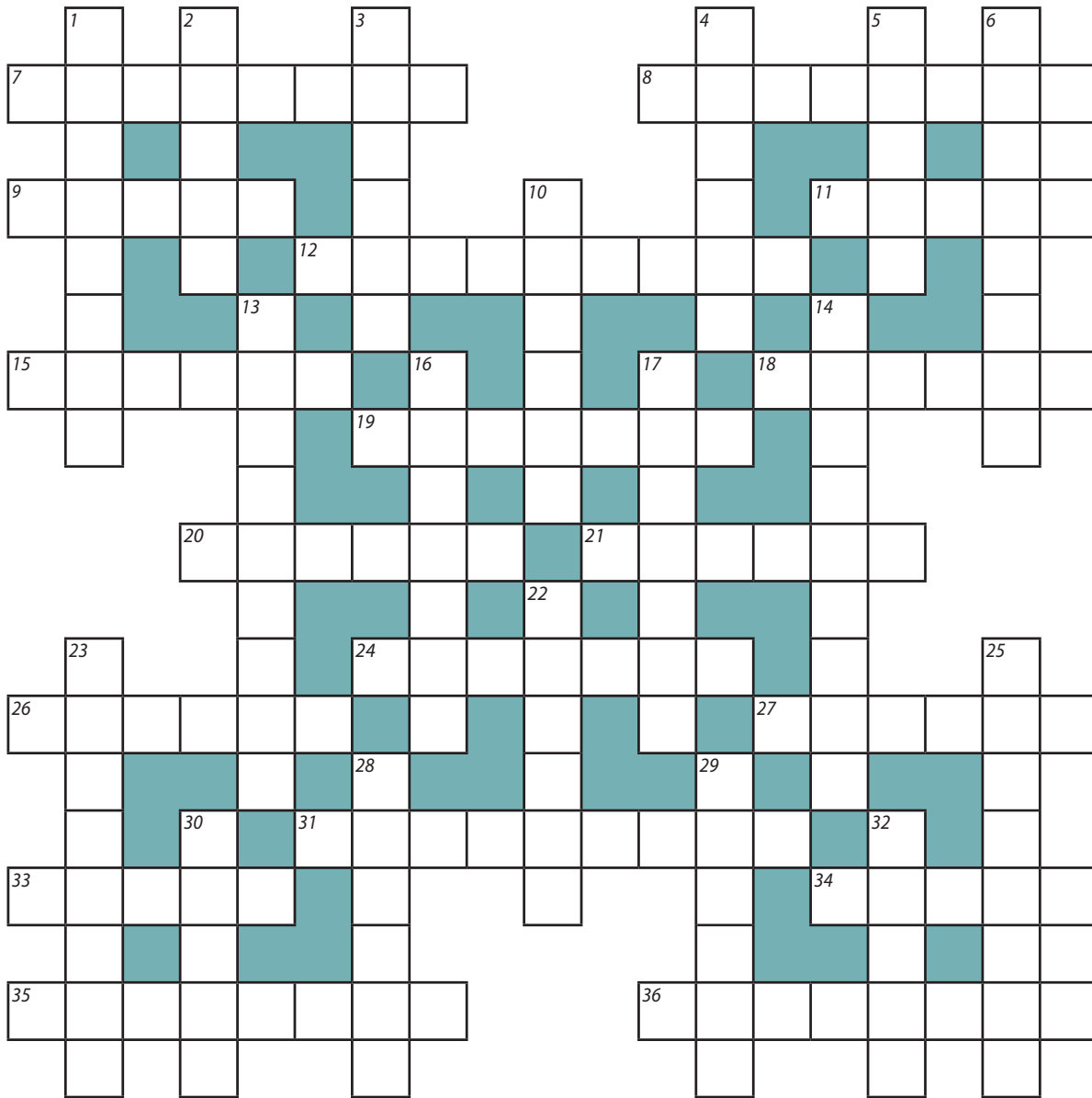
šį kartą pasirinkdamas tvirtas sausų egliųčių karteles, ir iki mėnulio patekėjimo sėkmingai sulaukiau šernų šeimos.

O dabar, prisimindamas šį nutikimą, pabandžiau į eilę sudėlioti susitikimus su tikriausiai ta pačia briede. Žiemą kirtimuose ji gąsdino medkirčius, rugpjūtį jau su jaunikiu siaubė kolektyvinius sodus, rugsėji norėjo mane išversti iš bokšteliu mišinių lauke, o spalį, dar kartą susitikusi su manim, baigė savo dienas (jau buvo galima briedžius medžioti), kai su savo jaunikiu buvo įnikusi lankyti aptvertame medelyne, niokodama dekoratyvinius medelius ir gąsdindama medelyno darbininkes.

ALGIRO JASILIONIO piešinys

Grybų pasaulyje

Sudarė Ona GYLIENĖ

Vertikaliai: **1.** Balteklių genties grybas, augantis pamiškėse, parkuose, ganyklose, tarp žolių, dar vadinamas avizėle, jurgiaguote. **2.** Drėgmės pertekliaus plotas sausumoje, kuriam būdinga specifinė augalija. **3.** Lūpažiedžių šeimos nemalonaus kvapo augalas. **4.** Katalikiška šventė, švenčiama rugpjūčio 15 dieną. **5.** Vienametė arba dvimetė žolė, apaugusi paprastais ir šakotais plaukeliais, dažna linų piktžolė (*Camelina*). **6.** Rūšinių šeimos augalas, kilęs iš Rytų ir Pietryčių Azijos, lėtai augantis 2,5–4,5 m aukščio krūmas ar medelis. **10.** Daugialąstis aukštesnysis augalas, neturintis žiedų ar sėklų, dauginasi vegetatyviškai. **13.** Miglinių šeimos daugiametė, tanki arba retus kerus sudaranti žolė, išauginanti šakniastiebi, lapai liniški. **14.** Grybas, išauginantis vištos kiaušinio pavidalo vaisiakūnį, kuris būna pusiau išlindęs iš žemės, trūkus luobelei, labai greitai išauga kotas su kepurėle. **16.** Valgomas grybas, panašus į piengrybį paliepi; atskirti galima pagal lakštelių, dar vadinamas juosvuouju piengrybiu, čigone. **17.** Krūmo pavidalo, gausiai šakotas, staciais arba kylančiais stiebais kaktusas. **22.** Prieskoninė žolė, kilusi iš Persijos ir dabar paplitusi visuose Viduržemio pajūrio kraštuose, auginama ir Šiaurės Amerikoje, Kaukaze. **23.** Labai dažnas mūsų miškų grybas, kartais dar vadinamas vasariniu kelmučiu. **25.** Augalas turintis ilgą, lankstų stiebą ir juo besivyniojantis ant vertikalių atramų – kitų augalų, stulpų, sienų, uolų. **28.** Gailus pelkių augalas. **29.** Viliojimo, jaukinimo priemonė, prievilas. **30.** Beuodegis gyvūnas, kurio oda lygi arba nežymiai rauplėtas, akys su horizontaliu vyzdžiu, turi judamus vokus. **32.** Dirvožemis, paplitęs vidutinių platumų miškų zonoje, kur būdingas vidutiniškai šaltas klimatas.

Horizontaliai: **7.** Vaistinis augalas, augantis sausuose pušynuose, Lietuvoje apyretė rūšis. **8.** Pavasarinis grybas, kurio kepurėlė yra beformė, vingiuotai raukšlėta, išauga iki 10 cm aukščio ir iki 15 cm pločio, liaudiškai vadinamas šmarkštu. **9.** Vienas svarbiausių Senovės Graikijos regionų, kurio centras buvo Atėnų miestas. **11.** Daugiametis, visžalis krūmelis, kurio lapai ištisiniai, be prielapių. **12.** Šilo samana. **15.** Grybas auga ant dirvožemio, kartais ant trūnijančios medienos. **18.** Kareivis arba nedidelis karinis dalinys ar vieta, kurioje sargybinis atlieka savo pareigas. **19.** Bešaknis ir belapis parazitinis augalas su vijokliniu stiebu, kuris apsivynioja apie kitus augalus ir prie jų prisitvirtina siurbtukais. **20.** Paukštis mažesnis už žvirblį, išsiskiria juoda dėme aplink akis ir kaštonine nugara. **21.** Nulūzusi ar nukirsto medžio kamieno liekana, šaknimis išsitvirtinusi į žemę. **24.** Dedešvinių šeimos augalas, paplitęs tropikų ir subtropikų srityse (*Abutilon*). **26.** Visžalis, iki 20 metrų ilgio užaugantis augalas, kurio šaknys su savo siurbtukais prisikabina prie įvairių paviršių. **27.** Vienametis arba daugiametis žolinis augalas su paprastais arba šakotais stiebais. **31.** Baravykinių šeimos grybas, augantis grupėmis, rečiau pavieniui, po pušimis, dar vadinamas geltonuoju baravyku ar kazlėku. **33.** Senovinių atogrąžų ir subtropikų augalas, paprastai augantis iš nešakoto kamieno. **34.** Vienas iš protingiausių paukščių, nesunkiai atpažįstamas iš juodai balto apdaro. **35.** Kitas, mokslinis juodojo beržo grybo pavadinimas. **36.** Mokslinis grybo lepšės pavadinimas.

Kryžiažodžio atsakymus paskelbsime kitame numeryje.

Kryžiažodžio, išspausdinto žurnalo „Mūsų girios“ 2024 m. Nr. 8, atsakymai:

Vertikaliai: 1. Lizduolė. 2. Atila. 3. Andras. 4. Guotas. 5. Sėdis. 6. Rietmenė. 10. Aviris. 13. Spuoguotė. 14. Ratainytė. 16. Mitalas. 17. Lanksva. 22. Ožragė. 23. Baltikas. 25. Agrarinė. 28. Gludas. 29. Pintis. 30. Trele. 32. Guotė. **Horizontaliai:** 7. Pintainė. 8. Nuosėdis. 9. Odelė. 11. Mirta. 12. Baravykas. 15. Plempė. 18. Balana. 19. Kiminas. 20. Agaras. 21. Akenis. 24. Balžuva. 26. Razeta. 27. Strugė. 31. Blizgutis. 33. Šiurė. 34. Judra. 35. Kazlėkas. 36. Pirštinė.

PONSSE

Patikrinta, patikima ir ištikima pagalbininkė
miškininkystės versle – medkirtė

PONSSE ERGO 8W

Kuo ypatinga medkirtė PONSSE ERGO 8W?

- Perkamiausia PONSSE mašina pasaulyje;
- Stačių šlaitų ir sudėtingų reljefų nugalėtoja;
- Pasizymi puikia reputacija retinimo ir regeneracinio kirtimo plotuose;
- Efektyvi net pačiomis ekstremaliausiomis oro sąlygomis.

Sužinokite daugiau

Miško technikos pardavimas: +370 661 11319; +370 610 27218

Servisas: +370 700 55100
Atsarginės dalys: +370 614 03734

Baltic Agro
MACHINERY

Grandininiai pjūklai su charakteriu

Susipažinkite su mūsų medžių priežiūros grandininiais pjūklais

Kokios užduotys jūsų laukia medžių viršūnėse? Kiekvienas mūsų medžių priežiūrai skirtas grandininis pjūklas pasižymi tam tikromis charakteristikomis - taip pat kaip ir jūs. Greitas pjovimas, ypatingas pjūvių tikslumas ar nepriekaištingas manevringumas - rinkitės kas svarbiausia jums.

Daugiau informacijos husqvarna.lt